

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний
університет імені Олександра Довженка

Кафедра дошкільної педагогіки і психології

Магістерська робота

Тема: ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ
ЯКІСНОГО ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО
СЕРЕДОВИЩА СТАРШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ В
ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Виконала: Литовченко Віталіна Олексіївна,
магістрантка спеціальності
012 Дошкільна освіта
ОПП Дошкільна освіта

Допущено до захисту
"24" листопада 2021р.

Науковий керівник:
д. п. н., доцент Л.П. Загородня

Завідувач кафедри
_____ Л.П. Загородня

Дата захисту: «24» грудня 2021 р.

Оцінка _____

Підписи членів ЕК:

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	9
1.1. Предметно-просторове середовище в закладах дошкільної освіти як предмет наукового дослідження.....	9
1.2. Характеристика предметно-розвивального середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.....	17
1.3. Педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.....	25
Висновок до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА СТАРШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	33
2.1. Виявлення стану предметно-просторового середовища в старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти.....	33
2.2. Реалізація педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.....	52
2.3. Результати перевірки педагогічних умов створення якісного педагогічно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.....	66
Висновок до розділу 2.....	83
Загальні висновки.....	85
Список використаних джерел.....	87
Додатки.....	93

ВСТУП

Однією з надважливих задач на сьогодні є створення всіх необхідних умов з метою забезпечення здобуття дошкільної освіти у різних формах її організації для дітей різного віку, оскільки створює сприятливі умови для формування необхідних базових якостей особистості, компетентностей, вмінь та навичок, що забезпечує підґрунтя для подальшого успіху дитини, її гармонійного розвитку та плавного переходу до здобуття наступного рівня освіти.

У Базовому компоненті дошкільної освіти, Законі України «Про освіту» зазначено, що потрібно створювати сприятливі умови для розвитку дітей відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей та схильностей, розвитку здібностей і творчого потенціалу кожної дитини як суб'єкта відносин самим із собою, іншими дітьми, дорослими і світом при реалізації чинних програм дошкільної освіти.

Якісна освіта можлива в якісно створеному предметно-просторовому середовищі закладу дошкільної освіти яке змістово-насичене, трансформуюче, поліфункціональне, варіативне, доступне й цілеспрямовано забезпечує повноцінну освіту і розвиток дітей дошкільного віку. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти стає навчальним тільки тоді, коли виконує основні завдання: забезпечує розвиток дітей дошкільного віку, охорону та збереження їхнього здоров'я, необхідні умови у випадку інклюзивної освіти; здійснює корекцію недоліків розвитку; враховує особливості розвитку та саморозвитку.

Предметно-просторове середовище закладу дошкільної освіти впливає на дитину як цілісний чинник психологічного та особистісного її становлення, що відіграє визначну роль у забезпеченні розвитку її потенціалу, реалізації природжених програм, можливості у самовизначенні та самоактуалізації.

Створення освітньо-розвивального середовища в дошкільних освітніх закладах – багатоплановий процес, який є результатом думок, зусиль специфічних особливостей та дій педагогічного колективу, адміністрації й батьків вихованців. Принципи, способи і засоби облаштування цього середовища потребує глибокого педагогічного дослідження.

Будь-яке середовище має забезпечувати розвиток творчих компонентів мислення дітей, створювати їм можливість вільно маніпулювати об'єктами, конструювати різні моделі бачення світу, вирішувати творчі завдання.

Сприятливе середовище повинно пробуджувати у дошкільнят активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності. Разом з тим, воно ж повинно при необхідності гасити надзвичайну активність, давати можливість відпочити.

У наш час спостерігається підвищений інтерес до оновлення предметно-просторового середовища в закладах дошкільної освіти, неодмінною умовою якого є опора на особистісно зорієнтовану модель взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Створення в закладах дошкільної освіти повноцінного розвивального предметно-просторового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації дітей – провідний засіб реалізації завдань сучасного реформування освіти. Функція педагога полягає в тому, щоб, використовуючи предметне просторове середовище і його засоби, допомогти дитині знайти в собі і розвинути те, що притаманне дитині.

Проблема дослідження освітнього середовища визначається вітчизняними і зарубіжними вченими як одна з найважливіших. Аналіз педагогічної, психологічної літератури, педагогічної практики свідчить про інтерес учених і практиків до питання формування освітньо-розвивального середовища, що пов'язане з гуманізацією середовища (І. Песталоцці, Я. Корчак, В. Сухомлинський), інтеграцією впливу соціального середовища на розвиток особистості (Л. Буєва, С. Моложавий, С. Шацький), організацією цілісного виховного процесу в розвивальному середовищі (М. Монтессорі,

Р. Штайнер, Р. Фахрутдінова); створенням комфортного середовища освітнього закладу (О. Воробйова, Т. Лошакова). У концепції В. Петровського розкрито науково обґрунтовані принципи формування предметно-розвивального середовища відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дошкільників.

У полі зору сучасних дослідників різні аспекти предметно-просторового середовища як наукової проблеми: діагностика ефективності освітнього середовища (С. Дерябо); педагогічна сутність феномену «освітнє середовище» (Т. Гуціна); виховний потенціал середовища (К. Куракін, Н. Селеванова); середовищний підхід у вихованні (Ю. Мануйло, К. Приходченко); освітнє середовище в концепції розвивального навчання (В. Слободчиков); кріативне компетентісно-розвивальне освітнє середовище (Л. Шкерін); проектування освітнього середовища (В. Ясвін). Серед російських вчених, які займалися проблемою предметно-просторового середовища слід виокремити таких: О. Флерина, Г. Суровцева, В. Петровського, В. Кудрявцева та багато інших.

У зарубіжній педагогіці проблему предметно-просторового середовища досліджували такі вчені: В. Вальтер, О. Декролі, Х. Ерлер, Л. Ерлер, В. Мальке, М. Монтесорі, Р. Штейнер та інші.

Досить ґрунтовно, освітнє середовище презентовано у психологічних працях. Доведено визначальну роль зовнішніх умов, тобто середовищних, у поведінці, діяльності, розумовій та фізичній активності, розвитку людини: С. Рубіштейн (принцип єдності свідомості та діяльності); Л. Виготський (теорія «зони найближчого розвитку»); О. Запорожець (спонтанний характер механізму саморозвитку діяльності); В. Рубцов (комунікативний розвиток в освітньому середовищі); В. Слободчиков (антрополого-психічний аспект освітнього середовища: насиченість та структурованість); В. Штерн (конвергенція внутрішніх задатків із зовнішніми умовами життя).

Однією з перших хто звернула увагу на проблему організації розвивального середовища була М. Монтесорі. найважливішою

передумовою розкриття дитиною внутрішнього потенціалу вона вважала вільну самостійну діяльність у створеному педагогом просторово-предметного середовища.

Збагачене середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення повноцінної життєдіяльності дитини. Сюди належать: архітектурно-будівельні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок; посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання.

Отже, актуальність означеної проблеми, недостатня розробленість у теорії й практиці вітчизняної освіти дошкільників питання створення якісного предметно-розвивального середовища в ЗДО обумовили вибір теми нашого дослідження «Педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти».

Мета дослідження: обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. З'ясувати стан проблеми створення якісного предметно-просторового середовища для дітей в закладі дошкільної освіти в психолого-педагогічній літературі та практиці.

2. Схарактеризувати педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

3. Дібрати параметри оцінки якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

4. Перевірити ефективність педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

5. Розробити рекомендації вихователям щодо створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – предметно-просторове середовище старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти

Гіпотеза: створити якісне предметно-просторове середовище групи для старших дошкільників можливо за таких умов:

- наявності в педагогів інтересу та мотивацій до створення якісного предметно-просторового середовища в ЗДО;
- наявності у вихователів ґрунтовних знань про складники предметно-просторового середовища ЗДО, принципи і засоби його організації та критерії оцінки якості;
- розвинених у педагогів умінь організовувати якісне предметно-просторове середовище в ЗДО;
- сформованих умінь вихователів організовувати життєдіяльність дітей у предметно-просторовому середовищі групи, з урахуванням цінностей дошкільного дитинства, що задекларовані в БКДО.

Теоретичне значення дослідження: дібрано параметри оцінки якості предметно-просторового середовища групи дітей старшого дошкільного віку; схарактеризовано педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Практична значущість дослідження полягає в розробленні системи роботи з вихователями, спрямованої на створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи, відповідно до виокремлених педагогічних умов, рекомендацій для вихователів щодо

створення якісного предметно-просторового середовища для старшої вікової групи.

Методи дослідження: вивчення філософської, педагогічної та психологічної літератури; загальнонаукові методи теоретичного дослідження (аналіз джерел, порівняння, узагальнення, класифікація); експериментальні методи (розробка та проведення педагогічного експерименту); емпіричні методи (спостереження, бесіда, тестування) методи збору, обробки і презентації результатів роботи.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки; містить 77 сторінок основного тексту, 27 сторінки додатків. Список джерел включає 54 найменувань літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Предметно-просторове середовище в закладах дошкільної освіти як предмет наукового дослідження

На даному етапі розвитку суспільства важливим є створення якісного предметно-просторового середовища в закладі дошкільної освіти. У зв'язку з цим з'являється проблема у виявленні та створенні якісного предметно-просторового середовища. У психолого-педагогічних напрацюваннях є значна кількість досліджень на обрану тему.

Середовище – це оточення, сукупність природних, предметних та соціальних умов, в яких дитина зростає, опановує науку життя, стає компетентною особистістю з притаманними їй індивідуальними особливостями. Це поле соціальної і культурної діяльності, образ життя, сфера передачі і закріплення соціального досвіду, культури, субкультури, розвитку творчості. Отже, оперуючи поняттям «середовище», мають на увазі все, що оточує дошкільника. Довкілля як цілісність або певну частину цієї цілісності [6, с 116].

Ю. Мануйлов говорить про те, що середовище це те, посеред чого перебуває суб'єкт, за допомогою чого формується його спосіб життя, що опосередковує його розвиток, і «усереднює» особу. Середовище може бути найближчим (родина, сім'я, родичі, друзі), далеким (суспільний устрій), зовнішнім, внутрішнім, пасивним, активним, актуальним. розвивальним [3; 12].

У психолого-педагогічній літературі термін «середовище» з'явився в 20-ті роки ХХ століття, коли достатньо часто використовувалися поняття «педагогіка середовища» (С. Шацький), «суспільне середовище дитини» (П. Блонський), «оточуюче середовище» (А. Макаренко). Вчені вважали, що

об'єктом впливу педагога повинна бути не сама дитина, не її риси та якості, а умови (зовнішні та внутрішні), в яких вона перебуває. До зовнішніх умов учені відносили навколишнє середовище, оточення, міжособистісні відносини, діяльність, а до внутрішніх умов – емоційний стан дитини, її ставлення до самої себе, життєвий досвід, установки.

Загалом, середовищем називають сукупність явищ, процесів, що здійснюють вплив на досліджуваний об'єкт; комплекс умов, які оточують людину і взаємодіють із нею як з організмом і особистістю. Розрізняють зовнішнє і внутрішнє, освітнє, розвивальне, предметне і соціальне середовище, а також інші [3, с. 7].

Більшість вчених, проаналізувавши підходи до організації освітнього процесу дітей дошкільного віку, стверджують, що актуальним підвищенням якості дошкільної освіти, є забезпечення її поступального інноваційного розвитку, особистісно-орієнтованого, диференційованого, індивідуального, діяльнісного, інтегрованого, ігрового, середовищного підходів до організації дитячої життєдіяльності у закладі дошкільної освіти.

На думку О. Кошіль, реалізація середовищного підходу у дошкільній освіті у поєднанні з діяльнісним, особистісно-орієнтованим, компетентнісним, технологічним забезпечить належні умови розвитку особистості. Адже, як наголошує Ю. Мануйлов, особистісний, індивідуальний та інші підходи втрачають свій вплив на особистість, якщо не враховується соціокультурний та природний контекст розвитку дитини. Тобто, виникає потреба в сприятливому предметно-посторовому середовищі для реалізації потенціалу виховних підходів [22; 28].

Дослідниця М. Братко, аналізуючи наукові підходи до тлумачення поняття «освітнє середовище», прийшла до висновку, що «під освітнім середовищем розуміють багаторівневу систему: умов — обставин — чинників — можливостей. Ця система забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту в усіх аспектах – цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному» [8].

На її думку, «освітнє середовище варто розглядати як загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку і становлення особистості, що відіграє значну роль у модифікації її поведінки, впливає на розвиток і формування здібностей, потреб, інтересів, свідомості» [8, с. 9].

К. Крутій визначає освітнє середовище як продукт відносин між суб'єктами освітнього простору; комплекс додаткових чинників і допоміжних послуг, що забезпечують дітям комфортні умови розвитку, навчання і виховання: збалансований розклад, зручність і забезпеченість ігровими приміщеннями [29].

Узагальнюючи наукові підходи до тлумачення складного, багатомірного і суб'єктивного поняття «освітнє середовище», можемо констатувати, що більшість науковців під середовищем розуміють оточення, яке складається із сукупності природних, матеріальних, соціальних чинників, які прямо чи опосередковано впливають на особистість. Визначають його як процес діалектичної взаємодії соціального, предметно-просторового та психодидактичного компонентів, що утворюють систему умов і впливів, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту в цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному аспектах [41].

У всіх гуманістичних теоріях та практиках дошкільного виховання як минулих часів, так як і сьогодення, проблема формування предметно-просторового середовища передбачала створення предметно-ігрового середовища. «Без відповідного середовища немає конструктивної діяльності дитини, – писала М. Монтесорі, – оточення дитини – це не просто поєднання предметів для ігор або якогось їх застосування, оточення мусить мати цілісну форму (образ) і орієнтуватись на цілісне сприймання дитини, а не на суму її можливостей». Дитині не потрібне дороге середовище. Навпаки, в ньому має бути «визначена (окреслена) незавершеність, але не безформність» [17, с. 6].

Марія Монтессорі однією із перших звернула увагу на проблему формування предметно-просторового середовища. При цьому, вважала вільну самостійну діяльність у створеному педагогом просторово-предметному середовищі найважливішою передумовою розкриття дитиною внутрішнього потенціалу. «Без відповідного середовища немає конструктивної діяльності дитини, – писала М. Монтессорі. – Оточення дитини – це не просто поєднання предметів для ігор або якогось їх застосування, оточення мусить мати цілісну форму (образ) і орієнтуватись на цілісне сприймання дитини, а не на суму його можливостей.» Тому, на її думку, завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів саморозвитку й ознайомленні її з правилами користування ними [17, с. 10].

Предметно-просторовий компонент освітнього середовища поєднує в собі просторові умови та предметні засоби, які в поєднанні надають можливість необхідних просторових дій та поведінки суб'єктів освітнього середовища, що є однією з умов розвитку просторового адаптування дошкільників [5].

Як відомо, незаповнене і безбарвне предметно-просторове середовище негативно впливає на дітей, гальмує розвиток особистості. Перенасичене предметне середовище так само погано впливає на психіку малят. І «тільки періодично поновлюване, варіативне, оптимально організоване предметно-просторове середовище має розвивальний вплив, спонукає дитину до активної пізнавальної діяльності, позитивно впливає на її емоційну сферу, мобілізує процеси мислення» [17, с. 6].

Будь-яке середовище має забезпечувати розвиток творчих компонентів мислення дітей, створювати їм можливість вільно маніпулювати об'єктами, конструювати різні моделі бачення світу, вирішувати творчі завдання [32; 53, с. 68].

Усі елементи предметно-просторового середовища зосереджені забезпечувати і стимулювати вільний вибір і зміну видів діяльності дитини, створювати актуальні для неї і доступні для її розвитку проблемні ситуації.

Для цього вони повинні бути інформативними, експресивними, містити в собі пізнавальну та емоційну новизну.

Повноцінне середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення життєдіяльності дитини. До них належать архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок, посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання [42].

Сприятливе середовище повинно пробуджувати у дітей активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності. Разом з тим, воно ж повинно при необхідності гасити надзвичайну активність, давати можливість відпочити. Тому розвивальне середовище передбачає наявність місця для релаксації. Це може бути і «куточок усамітнення», і затишна кімната з м'якими меблями й іншими елементами, які сприяють відпочинку. Емоційний комфорт підтримується і за рахунок організації виставок дитячих робіт (малюнки, аплікація тощо). У виставці слід репрезентувати творчі роботи всіх дітей, незалежно від рівня виконання [25; 46].

Важливим компонентом предметно-просторового середовища, сприятливим для виникнення та розвитку самостійної діяльності, є соціальне оточення, тобто наявність кола спілкування з дітьми та дорослими. Але, потрібно пам'ятати, що основним суб'єктом освітнього процесу є дитина.

У кінці ХХ ст. Було проведено дослідження, яке дало можливість виділити наступні функції предметно-просторового середовища. До них, зокрема, належать [18]:

1) інформативна – предметно-просторове середовище допомагає виокремити найважливіші відомості про навколишній світ, призначення предметів та способи їх застосування та інше;

2) спонукальна – активізує та направляє спілкування, спонукає до діяльності та визначає її зміст;

3) розвиваюча – предметно-просторове середовище сприяє збагаченню всіх сфер особистості дитини (пізнавальної, емоційної, вольової і т. д.);

4) стимулююча – предметно-просторове середовище допомагає проявити активність дитини, в тому числі творчої, фізичної, пізнавальної та інші;

5) регулююча – середовище допомагає зосереджувати увагу дітей, стримувати активність дитини під час занять;

б) соціалізуюча – предметно-просторове середовище збагачує міжособистісне спілкування, сприяє актуалізації емпатійних форм поведінки (здатність до співпереживання та співчуття по відношенню до інших).

В. А. Петровський та Е. О. Смирнова у своїх роботах виокремлюють структурні одиниці предметно-просторового середовища [31]:

– власний стиль: естетичне оформлення приміщення, що відповідає призначенню, використання елементів народного мистецтва, предметів, пов'язаних з домінуючим напрямком функціонування дошкільного закладу. Кожна дошкільна освітня установа намагається створити власний стиль інтер'єру груп, холів та інших приміщень;

– організація життєвого простору: наявність меблів, предметів побуту, гігієни, приміщень для прояву різнопланової активності. Дуже важливим критерієм в організації життєвого простору, що сприяє емоційному благополуччю дитини, є урахування пізнавальної діяльності вихованців, їхніх інтересів, статевої особливості, національних традицій;

– іграшки, посібники, предмети, необхідні для організації різноманітних видів діяльності, задоволення інтересів та потреб дітей. Цей напрямок розглядається у взаємозв'язку з процесом організації різних видів діяльності дітей.

Принципи організації середовища виділені В. А. Петровським, дуже широко використовується у закладі дошкільної освіти. Розглянемо принципи організації предметно-просторового середовища за В. А. Петровським, подані в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

Принципи організації предметно-просторового середовища за В. А. Петровським

№	Назва принципу	Сутність
1.	Стабільність	Сталість та незмінність середовища, яка забезпечує дитині відчуття надійності та захищеності
2.	Рухливість	Можливість зміни середовища, що допомагає розвитку інтелектуальним процесам дитячої творчості
3.	Гнучкість зонування	Створення функціональних приміщень, що дають можливість дітям переносити предмети, іграшки в будь-яку частину групової кімнати
4.	Комфортність	Предмети повинні бути надійними, безпечними, зручними у використанні та розташованими у зручному для дитини місці
5.	Відкритість	Діти повинні мати умови для спілкування між собою, можливість бачити один одного в процесі різноманітної діяльності
6.	Закритість	Можливість дитини усамітнитися, організація автономної діяльності вихованцями
7.	Облік гендерних відмінностей	Створення спеціальних наборів предметів, іграшок як для дівчаток, так і для хлопчиків

Г. О. Ковальов та Ю. Г. Панюкова виокремили принципи організації предметно-просторового середовища, які визначені як оптимальні [42]:

1) принцип різноманітності та складності, що передбачає створення можливостей предметного та просторового вибору учасниками освітнього процесу;

2) принцип поєднання різних функціональних категорій, який розкриває наявність можливостей багатофункціонального використання елементів просторового середовища, створення цілісного простору;

3) принцип гнучкості й керованості середовища, який надає можливість для функціональних змін різних предметів залежно від умов освітнього процесу;

4) принцип організації середовища як носія відомостей, який пов'язаний з наданням додаткової актуальної інформації учасникам освітнього процесу, що підвищує їх можливості використання даного середовища;

5) принцип персоналізації середовища, який забезпечує суб'єктам освітнього процесу можливість задоволення потреби у персоналізованому просторі;

6) принцип автономності середовища, який забезпечує для всіх учасників освітнього процесу можливість життєдіяльності в найбільш сприятливому для них ритмі, відповідному віковим, статевим та іншим особливостям.

Предметно-просторова організація навчально-виховного середовища діє як потужний засіб психологічного впливу на вихованців дошкільного закладу. Який часто структурувався та коригувався, поєднуючи в собі культурно-історичні та ідеологічні цінності суспільства, щодо формування відповідних індивідуально-психологічних особливостей дитини, визначаючи характер та моделі її поведінкової реакції у відповідь на зовнішні подразники [36].

У психолого-педагогічній літературі з проблеми предметно-просторової структури освітнього середовища в основному використовується поняття «предметно-естетичне середовище» [9; 42]. Таке середовище

включає в себе навчальний заклад та його приміщення, територію, меблі, обладнання, наочність, озеленення.

К. Крутій вважає, що змістовні характеристики середовища дошкільного закладу освіти визначаються тими внутрішніми завданнями, які вона ставить перед собою. Набором та ієрархією цих завдань визначають зовнішні (доступні спостереженню й фіксації) характеристики освітнього середовища. До них належать й інші критерії, які умовно вчена поділяє на такі: змістові (рівень і якість культурного змісту), процесуальні (стиль спілкування, рівень активності), результативні (розвивальний ефект) [30].

Отже, теоретичним підґрунтям для створення предметно-просторового середовища є усвідомлення соціально-культурного надбання, що визначається суспільством, докільям та специфікою його призначення. При цьому предметно-просторове середовище в закладах дошкільної освіти розглядається як сукупність структурованих певним чином предметно-просторових властивостей та відносин, в результаті яких відбувається життєдіяльність кожної дитини в усіх її проявах.

1.2. Характеристика предметно-розвивального середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти

Реалії сучасного життя все більше змушують дослідників звертати увагу на значення середовища у розвитку дітей. Створення предметно-розвивального середовища в дошкільно-навчальних закладах є важливим напрямком реформування дошкільної освіти.

Проаналізуємо різні підходи до визначення предметно-розвивального середовища та його видів.

З позицій Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, Л. Занкова, А. Леонтьєва, Д. Ельконіна (психологічний контекст) розвивальне

середовище – певним чином упорядкований освітній простір, в якому здійснюється розвивальне навчання [12].

Вивчаючи проблему розвивального середовища закладу дошкільної освіти дослідниця С. Новосьолова, пропонує такі визначення основних понять, що розкривають сутність цього середовища.

Середовище (освітнє) – поле потенційних можливостей, що дозволяє особистості задовольнити свої освітні потреби, вибрати в ньому індивідуальний маршрут для здобуття освіти на різних стадіях свого розвитку [47].

Розвивальне освітнє середовище – це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життєдіяльності дітей у дошкільному навчальному закладі [51].

Розвивальне середовище – це єдність соціальних і природних чинників, які можуть впливати прямо чи опосередковано, миттєво чи довготривало на життя дитини.

Предметно-розвивальне середовище – це сукупність природних і соціально-культурних предметних засобів найближчого і перспективного розвитку дитини, становлення її творчих здібностей, що забезпечують різноманітність діяльності [44, с. 11].

Відомий вчений, В. Ясвін, розглядає освітнє середовище як систему впливів та умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що містяться в соціальному і предметно-просторовому середовищі. На його думку, розвивальне освітнє середовище – це таке середовище, яке здатне забезпечувати комплекс можливостей для саморозвитку та самовдосконалення всіх суб'єктів освітнього процесу [51, с. 216].

С. В. Литвиненко розглядаючи освітнє середовище зазначає, що середовище можна бути освітнім лише тоді, коли життя дитини в цьому середовищі надає їй можливість для самореалізації, а також, якщо головною

ціллю освітнього середовища є особистісний розвиток усіх учасників освітнього процесу [34].

Предметно-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти – це компонент освітнього простору, що має в розпорядженні ресурси для організації самопізнавальної діяльності дитини і значного її збагачення. Мета створення розвивального середовища в організації передшкільної освіти – забезпечити життєво важливі потреби дитини напередодні її вступу до школи, забезпечити освітні, соціальні, духовні компетенції, готовність старших дошкільників до навчання в школі.

Розвивальне навчання в передшкільній освіті – це засіб формування творчої особистості, а в подальшому – креативної особистості. Завдання розвивального навчання: формування особистості з гнучким розумом, розвиненими потребами до подальшого пізнання та самостійних дій в школі, певними навичками та творчими здібностями. Ці завдання є безумовно актуальними в організації передшкільної освіти і реалізуються вони, насамперед, через створення освітньо-розвивального середовища [19].

Головною метою розвивального навчання в дошкільній освіті є формування активного, самостійного творчого мислення дитини, і на цій основі поступового переходу до самостійного навчання.

За дослідженнями С. Новосьолової, предметно-розвивальне середовище закладу дошкільної освіти, повинно відповідати певним вимогам (за дослідженнями С. Новосьолової), зокрема: системність; врахування специфіки вікових етапів розвитку дитини, тобто специфіки як провідної діяльності (спілкування, предметної діяльності, гри), так і іншої, що виникає і розвивається до старшого дошкільного віку, тобто забезпечувати перехід дитини до наступного етапу розвитку, створення «зони найближчого розвитку»; можливість взаємодії дітей між собою і з дорослими, що сприяє формуванню в них навичок колективної роботи; можливість дитини жити у 3-вимірному предметному просторі, співмірному діям її рук («око – рука»), її зростанню в предметному світі дорослих [39, с. 15].

К. Крутій зазначає, що для дітей старшого дошкільного віку предметно-розвивальне середовище має розкритися новими щаблями свободи, які дитина може освоїти або відкинути. Вона розробила наступні принципи його побудови [31]:

1. Дистанції, позиції при взаємодії. Підтримка візуального зв'язку: дорослий – дитина. Формування умов для довірчого спілкування: дорослий – дитина, дитина – дитина. Можливість вибору дистанції взаємодії з урахуванням своїх уявлень;

2. Активності. Надання можливості вільно й самостійно моделювати середовище, діяти в ньому;

3. Стабільності і динамічності. Динамічність, яка дозволяє, з одного боку, змінювати середовище, що оточує дитину, нею самою або дорослим; з іншого боку, стійкість, стабільність, що виявляється в надійності і захищеності дитини від небажаних вторгнень навколишнього світу, що можливе за наявності в дитини індивідуального простору;

4. Комплектації і гнучкого зонування. Використання устаткування, що трансформується для забезпечення не перетину сфер активності (або, навпаки, перетину);

5. Емоціогенності, індивідуальної комфортності й емоційного благополуччя кожної дитини і дорослого. Надання «особистісного простору», можливості усамітнитися, зайнятися улюбленою справою. Використання стимулів особистісного розвитку, чинників психічного і фізичного оздоровлення;

6. Поєднання звичних і неординарних елементів в естетично організованому середовищі;

7. Відкритості–закритості. Урахування особливостей, інтересів, схильностей дошкільників, що дозволяють індивідуалізувати освітній процес у ЗДО. Надання можливості дитині виражати своє «Я». Виключення всього, що веде до порушення прав дитини;

8. Урахування статевих і вікових відмінностей. Вибір оптимальної дистанції і позиції в спілкуванні дітей, надання можливості проявляти свої схильності відповідно до прийнятих у суспільстві еталонів мужності і жіночності.

Освітньо-розвивальне середовище в старшій групі дошкільної освіти, додає К. Крутій, – це поле діяльності, спосіб життя, передача досвіду, творчість, історична епоха. Вона достатньо різноманітна й насичена «випадковостями» (несподівані або незавершені проблемні образи), що вимагають від дитини пошуку способів пізнання, стимулюють дослідницьку діяльність [31, с. 9–17].

Щоб освітнє середовище мало предметно-розвивальний характер, воно повинно забезпечити комплекс можливостей для саморозвитку суб'єктів освітнього процесу (дітей і педагогів). Згідно з науковою літературою, такий комплекс включає три структурні компоненти [14; 23]:

- просторово-предметний (простір використання суб'єктами навчально-виховного процесу ресурсів освітнього середовища, що включає в себе матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, професіоналізм вихователів, сформованість партнерських стосунків дорослих і дітей. Основними характеристиками просторово-предметної площини освітнього середовища сучасного дошкільного навчального закладу мають бути: відкритість, варіативність, креативність, технологічність, культурна спрямованість);

- соціальний (характер взаємодії дітей і педагогів, урахування індивідуальних можливостей дітей, орієнтація на формування духовно-моральних цінностей у поведінці та діяльності);

- психодидактичний (зміст і методи навчання, обумовлені метою й завданням освітнього процесу).

Виокремлюються й такі компоненти предметно-розвивального середовища в закладах дошкільної освіти [14; 35]:

1) соціально-психологічний (врахування індивідуально-психологічних особливостей розвитку дитини, орієнтування на духовно-моральні цінності у поведінці та діяльності, формування адекватного сприймання предметно-просторового середовища тощо);

2) інформаційний (наявність сучасного нормативного та навчального супроводу у процесі формування освітнього розвивального середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти);

3) соціокультурний (система, що не лише безпосередньо впливає на розвиток особистості, але й опосередковано визначає характер і спрямованість різних форм державного, суспільного, родинного, інституційного та неформального виховання);

4) матеріально-технічний (наявність сучасних мультимедійних засобів, аудіо-, відеопродукції освітньорозвивального спрямування, врахування елементів предметно-розвивального дизайну в інтер'єрі закладу дошкільної освіти).

Предметно-розвивальне середовище в закладі дошкільної освіти поєднує в собі природне довкілля, культурний світ, сенсорно-пізнавальний простір, соціум, ігрове, мовленнєве середовище та середовище особистості дитини.

Відомий французький педагог С. Френе, вважав природне довкілля невід'ємною частиною ефективної підготовки дитини до майбутнього самостійного життя. Його слова про те, що навколишнє середовище має бути організоване так, аби спонукати дитину до виконання активних дій відповідно до її життєвого ритму, фізичних та психічних можливостей.

Природне довкілля вважається розвивальним за умови, якщо воно сприяє [37]:

- 1) становленню у дітей цілісного сприйняття природного довкілля;
- 2) прояву інтересу навколишнього довкілля;
- 3) оволодінню елементарними уявленнями про явища та об'єкти природи, взаємозв'язки між ними;

- 4) розвитку у дітей емоційно-ціннісного ставлення до природи;
- 5) формуванню навичок екологічно доцільної поведінки.

Сенсорно-пізнавальний простір забезпечує цілеспрямований і послідовний процес впливу дорослого (вихователя, батьків тощо) на дитину з метою розвитку її органів чуття: зору, нюху, слуху, смаку й дотику. Результатом сенсорно-пізнавального виховання є сенсорний розвиток дитини. Психологи розглядають його як основу предметно-розвивального середовища старшої вікової групи в закладах дошкільної освіти. Сенсорно-пізнавальний розвиток забезпечує формування сенсорної культури особистості – оволодіння нею уявленнями про властивості речей на основі сприймання та ознайомлення із загальноприйнятими сенсорними еталонами.

Ігрове (предметно-ігрове) середовище належить до предметно-розвивального лише за умови, якщо воно:

- 1) розширює, поглиблює та систематизує елементарні уявлення дитини про навколишній світ;
- 2) вдосконалює вміння дитини використовувати за призначенням предмети та знаряддя, виготовляти найпростіші вироби;
- 3) вправляє в умінні самостійно визначати ігровий сюжет, робити його змістовним, розподіляти ігрові ролі, дотримуватися правил рольової поведінки, налагоджувати ігрову взаємодію, використовувати й розподіляти іграшки та ігрові атрибути, реалізовувати ігровий задум, перетворювати ігровий простір;
- 4) орієнтує в творах мистецтва (образотворчого, музичного, театрального, літературного), допомагає опанувати мову цих видів мистецтва, передавати художній образ різними мистецькими засобами, стимулювати до творчості [33].

Мовленнєве середовище вважається розвивальним, якщо воно сприяє створенню доброзичливої атмосфери, в якій діти виявляють мовленнєву активність, вільно спілкуються між собою та з вихователем, вчаться, дізнаються про щось нове та цікаве, чують літературну мову, мають змогу

самостійно обирати однолітків для спілкування, гри, трудової чи іншої діяльності, залучаються до мовленнєво-творчої діяльності [48, с. 243].

Предметно-розвивальне мовленнєве середовище складається з відповідних компонентів: спеціально організована вихователем мовленнєва діяльність між дітьми; спільна партнерська (доросло-дитяча) мовленнєва діяльність; вільна самостійна мовленнєва діяльність дитини. Предметно-розвивальний ефект середовища залежить від характеру мовленнєвого спілкування вихователя та дошкільника, від тих ситуацій, способів, завдань, які будуть стимулювати мовленнєвий розвиток, активність, а також самостійність дитини дошкільного віку [9; 15].

До предметно-розвивального, також належить такий компонент, як середовище особистості (середовище власного «Я») дитини. Дане середовище є сприятливим для особистісного зростання за умови, якщо: дитина має уявлення про своє тіло та органи чуттів, орієнтується в умовах свого розвитку, дотримується гігієни тіла й діяльності, розрізняє показники здоров'я і захворювань, зацікавлена у здоровому способі життя, характеризується витривалістю, визначає статеву належність, покладається на свою вправність, володіє азбукою емоцій, має високу пізнавальну активність, здатна до вольових зусиль, довіряє самооцінці, домагається визнання, має елементарну життєву перспективу. Окрім цього, характеризується комунікативними здібностями та почувається членом соціальної групи, вміє налагоджувати спільну діяльність, чинити опір асоціальній поведінці однолітків, розв'язувати конфліктні ситуації, діяти за сумлінням [48, с. 243].

Отже, провідним засобом реалізації завдань сучасного реформування освіти – є створення повноцінного предметно-розвивального середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дошкільників.

1.3. Педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти

Теоретичним підґрунтям у створенні предметно-просторового середовища є усвідомлення його соціально-культурного значення для дитини, що визначається суспільством, природним оточенням та специфікою його призначення. При цьому, предметно-просторове середовище дошкільного навчального закладу розглядається як сукупність структурованих певним чином предметно-просторових властивостей і відносин, в яких відбувається життєдіяльність вихованця в усіх її проявах [42].

Функція педагога полягає в тому, щоб використовувати предметно-просторове середовище і його засоби, допомогти дитині знайти в собі і розвивати те, що притаманне їй, тому особлива увага в закладі дошкільної освіти повинна приділятися конструюванню і наповнюваності середовища, в якому відбувається навчання і саморозвиток творчої активності дитини.

Створення якісного предметно-просторового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дошкільників є провідним засобом реалізації завдань сучасного реформування освіти.

Італійський педагог, учена та мислитель, Марія Монтесорі розробила такі вимоги до створення предметно-просторового середовища:

- 1) в груповій кімнаті повинно бути достатньо вільного простору для активної рухової діяльності дітей;
- 2) стіни групової кімнати також потрібно оформлювати;
- 3) підбір різноманітного дидактичного матеріалу (завжди яскравого, естетичного, доступного) повинен відповідати віковим та психологічним особливостям дітей;
- 4) у груповій кімнаті може стояти фортепіано (або інші музичні інструменти) і протягом дня звучати різна музика, в залежності від роду

занять дітей (тиха, спокійна, бадьора, жвава, весела, повільна, швидка, голосна);

5) діти не повинні змішувати іграшки, які повинні знаходитися в ігровій зоні, та дидактичний матеріал, яким можуть вільно користуватись у розвивальних цілях під безпосереднім керівництвом вихователя (індивідуальні заняття) та самостійно (заняття за інтересами) [39].

У старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти відбувається інтенсивний розвиток інтелектуальної, морально-вольової та емоційної сфер особистості. Перехід в старшу групу пов'язаний зі зміною психологічної позиції дитини: вони вперше починають відчувати себе старшими серед інших дітей в дитячому садку. Дослідники вважають, що цей етап є дуже важливим, саме тому вихователь повинен допомогти дошкільнятам зрозуміти це нове положення.

Під час створення предметно просторового середовища в старших вікових групах дошкільних навчальних закладів доцільно, також враховувати такі психологічні аспекти [10]:

1) факторами формування предметно-просторового середовища виступають компоненти життєвого простору особистості як специфічно фізичного оточення, соціокультурних обставин, що визначають загальний ритм життєдіяльності;

2) предметно-просторове середовище повинно забезпечувати діалогічний зв'язок усіх контактів дитини;

3) обов'язковим є створення простору повного вираження індивідуальних можливостей дошкільників старшої вікової групи.

Предметно-просторове середовище має організовуватися так, щоб кожна дитина мала можливість займатися улюбленою справою.

Основні складові при проектуванні предметно-просторового середовища в старшій віковій групі є [45]:

1) простір, означає забезпечити сукупність умов, атмосферу, як найсприятливішу для прогресивного розвитку свідомості та поведінки дошкільника;

2) час;

3) предметне оточення, яке має бути динамічним та мобільним, щоб діти вчилися активно ним користуватися, а також забезпечити їм свободу дій.

Проектування предметно-просторового середовища з використанням таких складових дозволяє урізноманітнити особливості життєдіяльності дитини в дошкільному навчальному закладі. Успішність впливу предметно-просторового середовища на дітей старшого дошкільного віку обумовлена її активністю в цьому середовищі. Вся організація педагогічного процесу передбачає свободу пересування дитини та створення у дітей почуття емоційного комфорту і психологічної захищеності [13].

Розміщення обладнання по секторам дозволяє дітям об'єднатися підгрупами за спільними інтересами (конструювання, малювання, ручна праця, театральна-ігрова діяльність, експериментування). Обов'язковими в обладнанні є матеріали, які активізують пізнавальну діяльність, розвиваючі ігри, технічні пристрої та іграшки тощо. Також, слід використовувати матеріали, які спонукають дітей до освоєння грамоти.

Предметно-просторове середовище повинно бути:

1. Змістовно-насиченими – різноманітність матеріалів, обладнання, інвентарю в групі; повинні відповідати віковим особливостям та змісту програми;

2. Поліфункціональними – можливість різноманітного використання різних складових предметного середовища (дитячі меблі, мати, м'які модулі, ширми тощо); наявність не володіють жорстко закріпленим способом вживання поліфункціональних предметів (в т. ч. природні матеріали, предмети-заступники);

3. Трансформованими – можливість змін середовища в залежності: від освітньої ситуації, від мінливих інтересів дітей, від можливостей дітей;

4. Варіативними – наявність різних просторів, періодична змінюваність ігрового матеріалу, різноманітність матеріалів та іграшок для забезпечення вільного вибору дітьми, поява нових предметів;

5. Доступними – доступність для вихованців всіх приміщень, де здійснюється освітня діяльність, вільний доступ до ігор, іграшок, посібників, що забезпечує всі види дитячої активності; справність та збереження матеріалів і устаткування;

6. Безпечними – відповідність всіх її елементів щодо забезпечення надійності та безпеки, значить на іграшки повинні бути сертифікати та декларації відповідності [50; 53].

Німецькі педагоги (Х. Ерлер, Л. Ерлер; кінець 1970-х років) у своїй концепції зазначали, що просторові структури приміщення повинні обов'язково мати своє функціональне значення. В центрі кімнати (групи) має бути місце для вільного спілкування та ігор; також – піднесення типу театральної сцени, де діти зможуть активно проводити час. Також, тут розташовуються іграшки: ляльки, будиночки з меблями, машини, книги та інше. Вчені стверджують, що піднесення дає можливість дитині по іншому сприймати простір, спілкуватися з дорослими, перебуваючи в положенні над ними.

Предметно-просторове середовище має обов'язково відповідати віковим особливостям дітей. Як стверджує З. Береснева, предметно-просторове середовище визначається взаємозв'язком таких компонентів:

1) результат діяльності фахівці – проектувальників, художників, конструкторів, майстрів-оздоблювачів (твори мистецтва, меблі, інструменти, предмети, вироби прикладного мистецтва, іграшки);

2) підсумок роботи персоналу дошкільного закладу і батьків з організації та оформлення життєдіяльності дитини (облаштування зон, виставок, виготовлення посібників та іграшок-саморобок, декоративне оформлення кімнат до свят тощо);

3) участь вихованців в оформленні кімнат до свят тощо) [4, с. 64–65].

Більшість дослідників вважають, що предметно-просторове середовище в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти повинно бути динамічним, відповідати індивідуальним особливостям дітей, змінюватися залежно від пори року, теми, яка вивчається. Предметно-просторове середовище передбачає створення певних центрів (куточків) залежно від програми розвитку, навчання і виховання дітей, щоб діти мали змогу займатися різними видами діяльності за власним бажанням та інтересами, не заважати один одному, а також за власним бажанням змінювати види діяльності. Тому, дослідники розробили орієнтовний перелік осередків (куточків) предметно-просторового середовища: ігровий, пізнавальний, естетичний, центр трудового виховання, центр здоров'я та відпочинку [2; 26].

До ігрового центру належать сюжетно-рольові, будівельно-конструкторські, настільні, друковані, дидактичні ігри з логічним навантаженням, театралізовані ігри (з наборами обладнання, нескладних декорацій, елементами костюмів для ігор-драматизації та інсценівок), рузливі ігри з атрибутами: ігрове обладнання, килим для ігрової діяльності, меблі, різноманітні іграшки (фігури людей, тварини, рослини, транспорт).

Пізнавальний осередок створений для розвитку мовлення, дослідницько-пошукової діяльності, українознавства, математичних здібностей, екологічного та економічного виховання. Серед матеріалів та обладнання, яке використовується в пізнавальному куточку можна виокремити такі: набори геометричних фігур, математичні ваги, математичні головоломки, конструктори, вимірювальне приладдя та інструменти (лінійка, звичайний та пісковий годинник, мірні стаканчики, термометр для виміру температури, повітря і води), мозаїка, пазли, поличка «Розумні книжки» (дитяча енциклопедія, книжки з розвивальними завданнями, українські народні казки і т. д.), прапори держав світу, герби, предмети для дослідно-пошукової діяльності (бінокль, компас, годинник, мікроскоп, дитячий

комп'ютер), набір сипких матеріалів, набір матеріалів для визначення їх властивостей та інші .

Естетичний або художній куточок зумовлює розвиток творчих здібностей кожної особистості за допомогою такого обладнання та матеріалу: стіл з відкритими кришками-мольбертами та індивідуальними секціями для матеріалів, традиційні та нетрадиційні матеріали (фарби, фломастери, трафарети, клаптики тканини, пластилін, солоне тісто тощо), дитячі музичні інструменти, екрани-ширми для театралізованих вистав та ігор.

Центр трудового виховання має на меті залучити старшу вікову групу до різноманатних педагогічно організованих видів суспільно корисної праці задля передання їм певного виробничого досвіду, розвитку в них творчого практичного мислення за допомогою: предметів із серії «Столяруємо» (для хлопчиків) та «Вишиваємо» (для дівчаток); щітки для одягу та взуття, дидактична лялька з великим, комплектом одягу (діти вчаться одягати, взувати, годувати, купати, вкладати спати), метеріали для чергових по їдільні.

Центр здоров'я полягає в створенні куточка для самостійної рухової діяльності дітей: гімнастична стінка, навісні мішені, гойдалки, традиційні та нетрадиційні тренажери та обладнання (кльорові шнури, скакалки, мішечки з піском, м'ячі, кубики, обручі тощо), макети з розміткою дороги, іграшкові будинки та транспорт, фланелеграф з набором дорожніх знаків, модель світловора.

Центр відпочинку створений для психологічного розвантаження дітей, зняття втоми та напруги, задоволення потреби дітей для усамітнення: м'яка зручна канапа або диванчик, 1 – 2 м'які іграшки, улюблені дитячі книжки та журнали, магнітофон із записом для релаксації.

Територія дошкільного закладу також є складовою предметно-просторового середовища. Доцільно виділити на території дошкільного закладу такі тематичні зони: екологічну (сад, город), де б діти могли займатись різними видами сільськогосподарської діяльності; архітектурно-

ландшафтну; спортивно-ігрову; ігрову для моторних, дидактичних, дидактичних, конструктивних, сюжетно-рольових ігор тощо [43, с. 86].

Отже, основними педагогічними умовами створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти є: раціональне облаштування приміщень дитячого навчального закладу відповідно до вікових та психологічних особливостей дитини; створення умов для вільної самостійної діяльності вихованців; створення комфортної взаємодії серед дошкільників, під час спілкування між собою, з вихователями, з батьками; використання різноманітних методів і засобів активізації діяльності дитини, яка забезпечує їхній особистісний розвиток; забезпечення доброзичливої атмосфери, в якій дитині надається право на активність, довіру, помилку.

Висновок до розділу 1

Важливим завданням закладів дошкільної освіти є вдосконалення освітнього процесу та підвищення розвиваючого ефекту освітньої діяльності з вихованцями шляхом організації предметно-просторового середовища, що забезпечує творчу діяльність кожної особистості та дозволяє дитині проявити власну активність і найбільш повно реалізувати себе.

Предметно-просторове середовище – це поєднання просторових умов та предметних засобів, сукупність яких забезпечує можливість необхідної просторової діяльності та поведінки дитини в процесі навчання та виховання.

До теперішнього часу у вітчизняній та зарубіжній педагогіці та психології накопичено багатий досвід виховання та навчання дітей на основі створення предметно-просторового та предметно-розвивального середовища, щопередбачає: створення системи розвиваючих іграшок і дидактичних посібників для дітей старшої вікової групи ЗДО; створення матеріально-технічного забезпечення освітнього процесу в ЗДО на основі принципів побудови предметно-просторового та предметно-розвиваючого середовищ.

У зарубіжній педагогіці проблему предметно-просторового середовища досліджували такі вчені: В. Вальтер, О. Деклорі, Х. Ерлер, Л. Ерлер, В. Мальке, М. Монтесорі, Р. Штейнер та інші.

Серед вітчизняних вчених, які займалися проблемою предметно-просторового середовища слід виокремити таких: А. Макаренко, О. Флерина, А. Суровцева, В. Петровського, Е. Смирнову, В. Кудрявцеву та багато інших.

Нині проблемою створення предметно-просторового середовища в закладі дошкільної освіти активно займаються відчизняні науковці (Олена Кононко, Катерина Крутій, Людмила Приходченко та інші).

Теоретичним підґрунтям створення предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти є усвідомлення соціально-культурного надбання, що визначається суспільством, довідками та специфікою його призначення.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО ПРЕДМЕТНО-ПРОСТОРОВОГО СЕРЕДОВИЩА СТАРШОЇ ВІКОВОЇ ГРУПИ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1 Виявлення стану предметно-просторового середовища в старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти

Успіх особистісного розвитку дітей багато в чому залежить від організації якісного предметно-просторового середовища. Більшість розвинених країн світу усвідомили, що дане питання є не лише професійним викликом для освітян і науковців, а й чинником успішного культурного і соціально-економічного розвитку держави.

У Базовому компоненті дошкільної освіти, Законі України «Про освіту» зазначено, що потрібно створювати сприятливі умови для розвитку дітей відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей та схильностей, розвитку здібностей і творчого потенціалу кожної дитини як суб'єкта відносин самим із собою, іншими дітьми, дорослими і світом при реалізації чинних програм дошкільної освіти.

Предметно-просторове середовище для закладів дошкільної освіти створюється відповідно до Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання, затвердженого наказом МОН України від 19.12.2017 № 1633 та листом МОН України від 14.02. 2019 № 1/11-1491 «Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти».

Теоретичне дослідження проблеми предметно-просторового середовища в старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти, послужило підставою для проведення експериментальної роботи з перевірки висунутої

гіпотези про те що, створити якісне предметно-просторове середовище групи для старших дошкільників можливо за таких умов:

- наявності в педагогів інтересу та мотивації до створення якісного предметно-просторового середовища в ЗДО;
- наявності у вихователів ґрунтовних знань про складники предметно-просторового середовища ЗДО, принципи і засоби його організації та критерії оцінки якості;
- розвинених у педагогів умінь організовувати якісне предметно-просторове середовище в ЗДО;
- сформованих умінь вихователів організовувати життєдіяльність дітей у предметно-просторовому середовищі групи, з урахуванням цінностей дошкільного дитинства, що задекларовані в БКДО.

З метою виявлення стану предметно-просторового середовища в старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти нами була проведена дослідно-експериментальна робота на базі Роменського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 5 «Веселка» в Сумській області у старших вікових групах «Буратіно» та «Сонечко». В дослідній роботі брало участь 45 дітей, 4 вихователі.

Наше дослідження здійснювалося в 3 етапи:

- 1) виявити стан предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти, відповідно до розроблених параметрів і діагностичного інструментарію;
- 2) перевірити педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища групи для старших дошкільників;
- 3) виявити ефективність виокремлених нами й перевірених умов створення якісного предметно-просторового середовища групи для старших дошкільників.

Діагностичними методами обрали: анкетування вихователів, спостереження за діяльністю дітей в різних осередках групи, бесіди з дошкільниками, аналіз обладнання групової кімнати, її зонування,

наповнення іграшками та матеріалами, методи математичної статистики, оцінювання осередків групових кімнат методистом-вихователем ЗДО.

Важливим аспектом створення середовища є визначення його ефективності та основних параметрів якості. Існують різні варіанти оцінювання, які запропоновані в фахових літературних джерелах, зокрема вимоги до створення предметно-просторового середовища, серед яких ми обрали два варіанти найефективнішого оцінювання (табл. 2. 1).

Таблиця 2. 1

Параметри оцінювання якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи

I варіант	II варіант
Гнучкість дизайну	Змістовність та насиченість
Поділ ігрової кімнати на осередки	Трансформованість
Ергономічні меблі	Поліфункціональність
Відсутність нагромадження	Варіативність
Дотримання балансу у візуальній стимуляції та уникнення зайвого візуального шуму	Доступність і безпечність
Використання поверхні стін та підлоги з розвивальною метою	
Облаштування місця для роботи та відпочинку педагогів і дітей (у групових осередках або інших приміщеннях)	

З першим варіантом оцінювання легко візуально оцінити середовище, а за другим – заглибитися в зміст та можливості його використання.

Ці матеріали дали нам змогу розробити власний перелік параметрів оцінювання якості предметно-просторового середовища груп (табл. 2).

Таблиця 2.2

Параметри оцінювання якості предметно-просторового середовища (ППС)

№	Параметри
1.	Змістовність та насиченість
1.1.	Сформованість осередків груп
1.2.	Доцільність розташування та наповнюваність груп
1.3.	Наявність сучасного інтерактивного обладнання для навчально-пізнавальної діяльності
1.4.	Емоційне благополуччя дітей у взаємодії з предметно-просторовим оточенням та можливість самовираження
2.	Трансформованість (гнучкість дизайну)
3.	Поліфункціональність
4.	Відсутність надлишкового нагромадження
5.	Доступність

Високий рівень прояву параметра оцінюємо в 3 бали, середній – в 2 бали і низький – в 1 бал.

Перший етап нашого дослідження був зосереджений на ознайомленні зі станом предметно-просторового середовища в старших вікових групах обраного нами закладу дошкільної освіти. Адже, дитина основну частину часу, в цьому віці, проводить в закладі дошкільної освіти, в якому мають бути створені необхідні умови для її соціалізації. При цьому ми керувалися виокремленими параметрами оцінювання якості предметно-просторового середовища.

Вихователь відіграє одну з найважливіших ролей у розвитку дитини, оскільки виступає в ролі носія суспільно-історичного і культурного, а згодом – і морального прикладу для наслідування, стає авторитетом для дитини.

Тому, на цьому етапі дослідження, нами було проведено анкетування вихователів з метою виявлення компетентності щодо створення та використання предметно-просторового середовища в старших вікових групах

закладу дошкільної освіти. Анкета містила запитання, які стосувалися предметно-просторового середовища, в якому здійснюється виховання дошкільників за основними освітніми напрямками (додаток А).

Аналіз відповідей вихователів на запитання анкети дозволяє стверджувати наступне. На перше запитання «Як Ви розумієте поняття «предметно-просторове середовище?»» педагоги давали такі відповіді: «предметно-просторове середовище це сукупність умов які забезпечують різнобічний розвиток дітей, система матеріальних об'єктів діяльності», «частина освітнього середовища, представлене спеціально організованим простором матеріалом, обладнанням та інвентарем для розвитку дітей».

На запитання «При створенні предметно-просторового середовища якими принципами Ви керуєтесь?» вихователі відповіли: «такими принципами як змістовне насичення, багатофункціональність та готовністю до трансформації», «принципами доступності, змістовності та насиченості, безпеки»

На запитання «Які осередки в предметно-просторовому середовищі групи Ви використовуєте для організації самостійної діяльності дітей?» відповіді вихователів співпадали, а саме: «Куточок художньої творчості, музичної діяльності, куточок природи, бібліотеку, ігровий куточок, театральний».

На запитання «Чи враховуєте Ви вікові особливості дітей під час створення предметно-просторового середовища групи, як саме?» відповіді були такими: «Чим старші діти, тим куточок має більше матеріалів, адже старші діти мають більший досвід», «осередки повинні відповідати віковим особливостям дітей та змінюватись відповідно віку дітей».

Відповідаючи на запитання «Задля розвитку дитини, яке оснащення Ви використовуєте?», педагоги зазначали: «Набори предметних та сюжетних картинок, картини, добірки ілюстрацій, добірки художніх творів, дидактичні ігри та завдання комунікативної та мовленнєвої спрямованості, настільно друковані та мовленнєві ігри», «дидактичні ігри та завдання комунікативної

та мовленнєвої спрямованості», «набори предметних та сюжетних картинок, дидактичні ігри, добірки ілюстрацій, добірки художніх творів».

На запитання «Які осередки в предметно-просторовому середовищі групи спрямовані на розвиток дитини у різних освітніх напрямках?» педагоги відповідали так: «Всі осередки спрямовані на розвиток дитини», «кожен осередок спрямований на розвиток дитини у різних освітніх напрямках».

Отже, аналіз відповідей вихователів на запитання анкети дозволяє стверджувати наступне: педагоги чітко розуміють значення предметно-просторового середовища, використовують можливості різних осередків для більш ефективного всебічного і гармонійного розвитку вихованців. Кожен вихователь під час створення предметно-просторового середовища урахує вікові особливості дітей, використовує різні види діяльності.

На даному етапі нами також було проведено бесіду з дітьми на тему «Чи подобається вам у групі». Питання бесіди розміщені у додатку (додаток Б).

Аналіз бесіди з дітьми дозволяє стверджувати, що групова кімната дітям подобається, вони люблять гратись в різних осередках, зокрема можуть гратись у різні професії. На запитання «Який куточок вам найбільш подобається?» діти відповідали, що ігровий, оскільки там багато іграшок та вільного простору.

Також ми дізнались, який осередок дітям не дуже подобається – це осередок природознавства, адже він майже не змінюється.

На запитання «Щоб ви хотіли змінити у куточку, який вам не подобається?» діти відповідали: «щоб у куточку природи був хом'ячок, якого можна годувати», «щоб було багато тваринок».

Отже, за допомогою бесіди з дітьми ми більш точно змогли дізнатись про якість предметно просторового середовища групи.

Якщо порівнювати групові кімнати («Сонечко» та «Буратіно»), ми можемо сказати, що обидві кімнати схожі за освітленням, розташуванням навчальних та ігрових осередків.

У групах осередки перенасичені обладнанням та матеріалами, хоча їх наповнення в цілому відповідає змісту освітньої програми, а також віковим особливостям дітей. Освітній простір оснащений засобами навчання (в тому числі технічними), відповідними матеріалами, ігровим, спортивним, оздоровчим обладнанням, інвентарем який відповідний до специфіки програми та групи. Організація освітнього простору і різноманітність матеріалів та інвентарю забезпечує: ігрову, пізнавальну, дослідницьку та творчу активність всіх вихованців, експериментування з доступним дітям матеріалами (в тому числі з водою та піском).

Простір групи перетворено в різноманітні осередки. Деякі осередки створені для усамітнення дитини, можливості побути на самоті. Інші – для ігор підгрупами.

Предметно-просторове середовище груп «Буратіно» та «Сонечко», організоване таким чином, що не кожна дитина можливості займатися улюбленою справою і відчувати себе комфортно через перенасиченість, неможливість усамітнитися, відсутність інтересу до деяких осередків.

У груповій кімнаті не достатньо вільного простору для активної рухової діяльності дітей. Розвивальне середовище має не зовсім гнучке зонування, що лише частково дозволяє дітям відповідно до своїх інтересів і бажань гратися в один і той же час.

Не всі ігри та матеріали в групах розташовані таким чином, щоб кожна дитина мала вільний доступ до них, хоча в осередках багато підібраного різноманітного дидактичного матеріалу:

- матеріал для виховання органів чуття (моторних, дотикових, зорових, слухових, нюхових, смакових);
- матеріал для навчання письма і читання;
- матеріал для навчання лічби в межах 10.

Цей дидактичний матеріал слугує і для навчання технічних прийомів малювання.

Предметно-просторове середовище лише частково мотивує дітей знаходити місце для задоволення власних задатків та інтересів, активізує до діяльності, зберігає фізичне та психічне здоров'я, а також розвиває якості особистості та важливі для життя компоненти.

Продуктивна діяльність дошкільників (гра, спілкування, тощо) у межах кожного освітнього напрямку не достатньо реалізується на основі потенціалу створеному в групі, адже в осередках перенасичення предметним матеріалом та недостатність матеріалу для дитячого експериментування, іграшок, матеріалів, які зрозумілі та цікаві дітям.

Першою старшою віковою групою Роменського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 «Веселка», із предметно-просторовим середовищем якої ми ознайомилися і яке оцінили, стала група «Сонечко» (див. таблиця 2.3).

Групова кімната простора та світла. Посеред групової кімнати стоять навчальні дитячі столики та стільці, решта кімнати поділена на осередки.

Таблиця 2.3

Оцінка якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Сонечко» (КГ)

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів (LEGO, магнітний, металевий),	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 3 б.;
2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.3

3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, тварини (равлики, рибки) обладнання для догляду за рослинами та тваринами, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона для усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, ліплення, аплікації, трафарети, штампи, репродукції картин.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 2 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 1 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 1 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Таблиця 2.4

Оцінка якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Буратіно» (ЕГ)

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2б.; Доступність – 2 б.;
2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 1б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, обладнання для догляду за рослинами та акваріумом, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона для усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.4

5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, трафарети, штампи, репродукції картин	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2б.; Доступність – 3 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 1 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 1 б.; Відсутність нагромадження – 2б.; Доступність – 3 б.;

Щоб дізнатися загальний рівень прояву балів ми додали бали по кожному осередку та розділили їх на кількість. При цьому оцінювали так: від 0 до 5,9 балів – низький рівень, від 6 до 7,9 балів – середній і від 8 до 10 балів – високий.

Таблиця 2.5

Параметри оцінювання та рівні якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Сонечко» (КГ)

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (6,9 б.)
2.	Трансформованість	Середній (6 б.)
3.	Поліфункціональність	Низький(5,9 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Низький (4 б.)
5.	Доступність	Високий (8 б.)

Таблиця 2.6

Параметри оцінювання та рівні якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Буратіно» (ЕГ)

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (8 б.)
2.	Трансформованість	Середній (7.9 б.)
3.	Поліфункціональність	Низький(6 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Низький (5.6 б.)
5.	Доступність	Високий (8 б.)

Також для об'єктивного оцінювання предметно-просторове середовища старшої вікової групи закладу дошкільної освіти було здійснене оцінювання осередків методистом за тими ж критеріями.

Таблиця 2.7

Оцінка методистом якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Сонечко» (КГ)

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів (LEGO, магнітний, металевий),	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 3 б.;
2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, тварини (равлики, рибки) обладнання для догляду за рослинами та тваринами, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона для усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, ліплення, аплікації, трафарети, штампи, репродукції картин.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 2 б.;

Продовження таблиці 2.7

6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 1 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 1 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Таблиця 2.8

Оцінка методистом якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Буратіно» (ЕГ)

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 2 б.;

Продовження таблиці 2.8

2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 1 б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, обладнання для догляду за рослинами та акваріумом, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, трафарети, штампи, репродукції картин	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.8

7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 1 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 1 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Таблиця 2.9

Параметри оцінювання та рівні якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Сонечко» (КГ) методистом

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (6,9 б.)
2.	Трансформованість	Середній (6,9 б.)
3.	Поліфункціональність	Низький (5,9 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Низький (4,9 б.)
5.	Доступність	Високий (8 б.)

Таблиця 2.10

Параметри оцінювання та рівні якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Буратіно» (ЕГ) методистом

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (8 б.)
2.	Трансформованість	Середній (7.9 б.)
3.	Поліфункціональність	Низький(6 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Низький (5.9 б.)
5.	Доступність	Високий (8 б.)

Результати оцінювання якості предметно-просторового середовища старших вікових груп «Буратіно» і «Сонечко» представлено на рисунках 2.1., 2.2., 2.3.

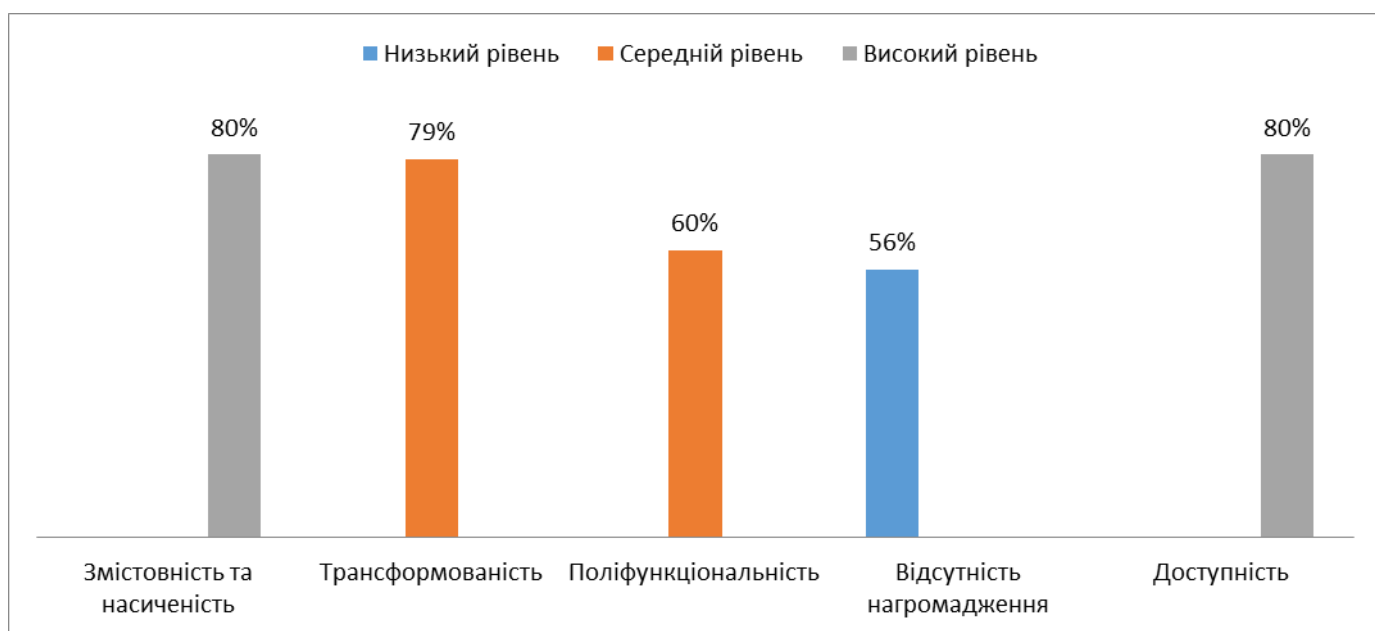

Рис.2.1. Результати оцінювання якості предметно-просторового середовища старшої вікової групі «Буратіно» (ЕГ)

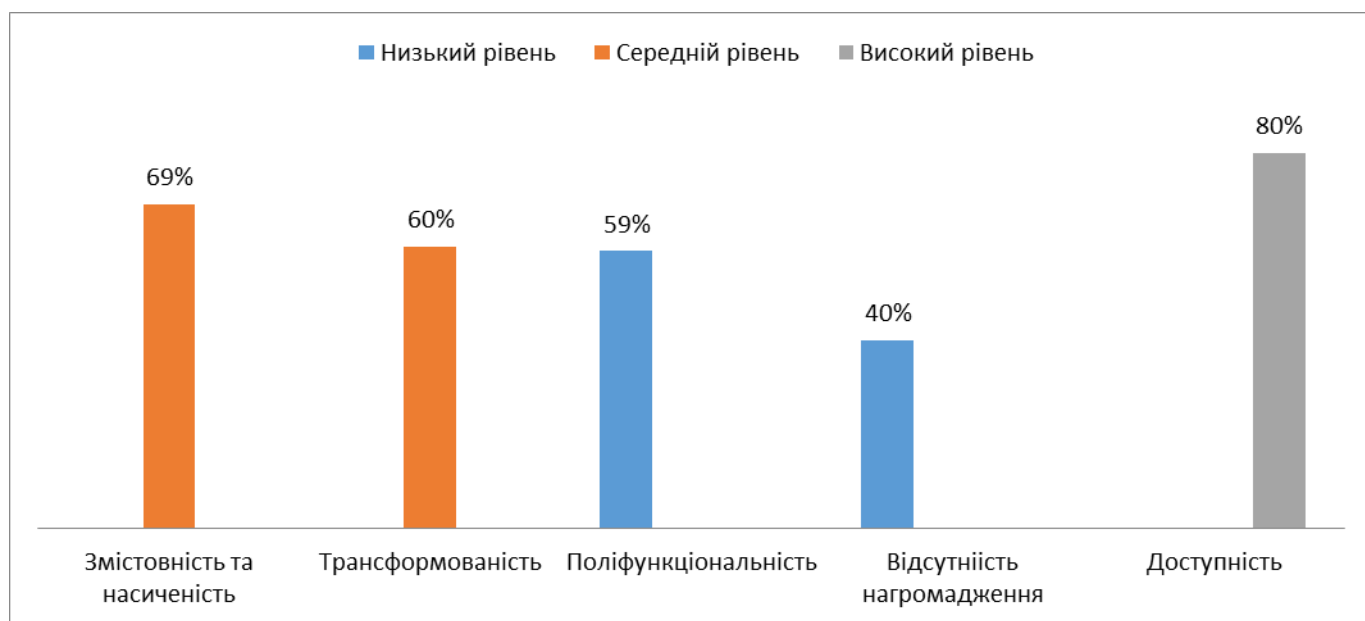

Рис.2.2. Результати оцінювання якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Сонечко» (КГ)

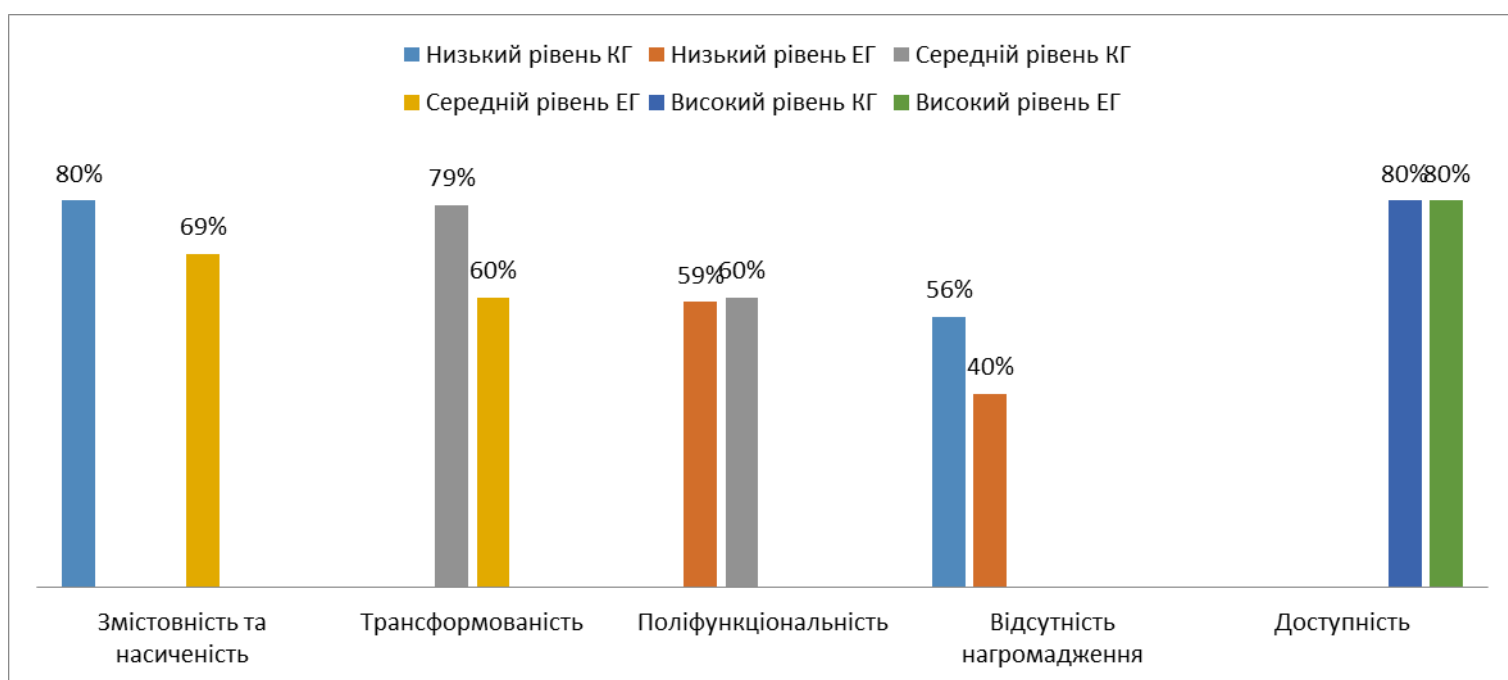

Рис.2.3. Результати порівняння оцінювання якості предметно-просторового середовища старших вікових груп «Сонечко» (КГ) та «Буратіно»(EG)

Також ми порівняли результати оцінювання якості предметно-просторового середовища старших вікових груп яке було здійснене методистом ЗДО та нами протягом експерименту, зобразивши у діаграмах.

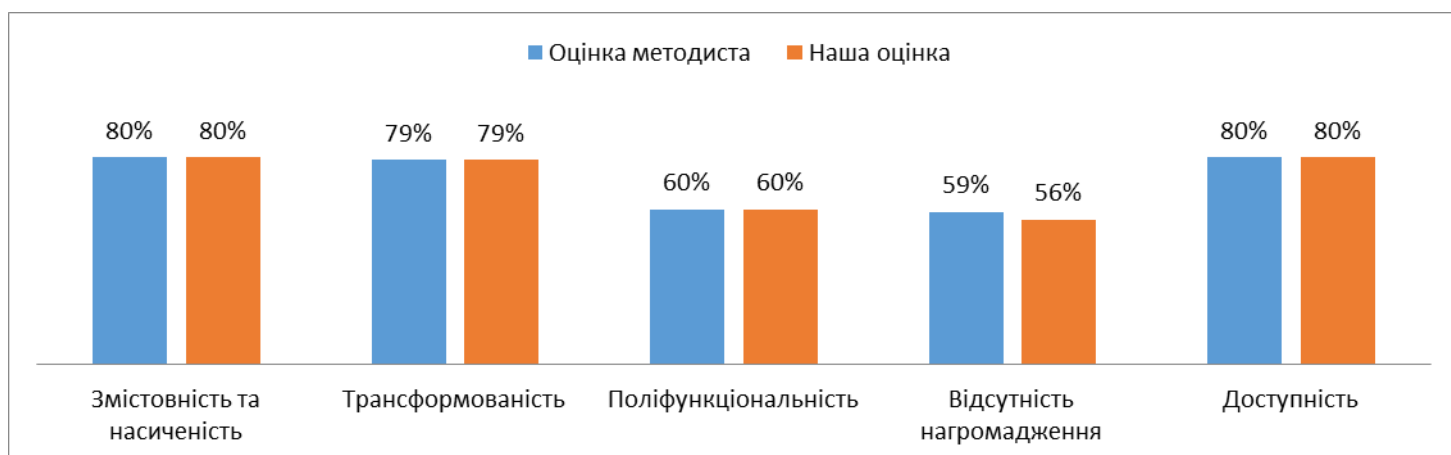

Рис.2.4. Порівняння результатів оцінювання якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Буратіно» (ЕГ)

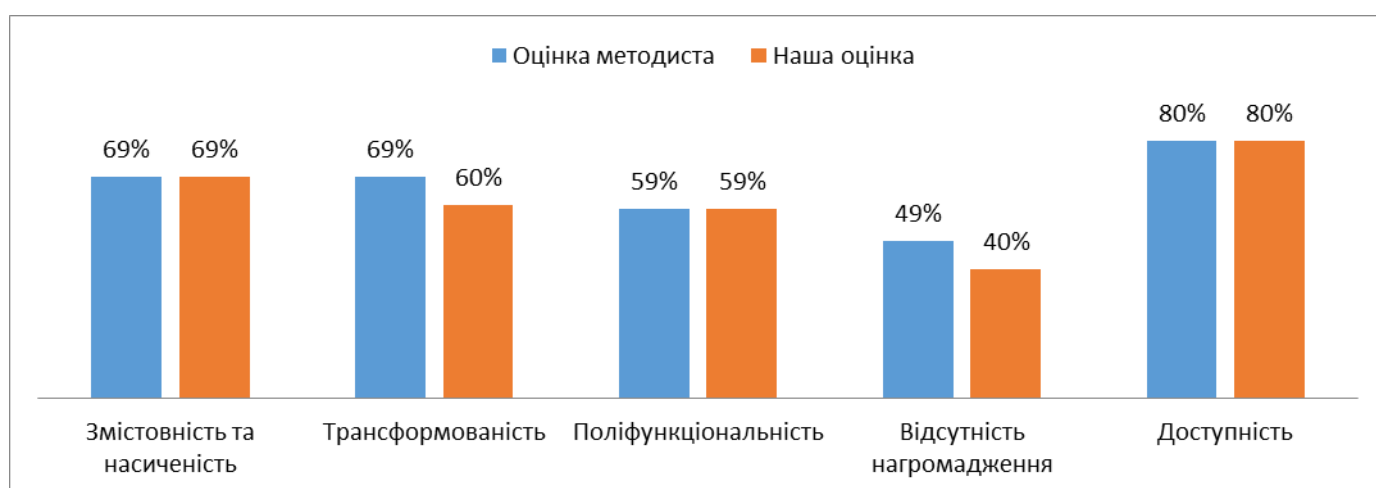

Рис.2.5. Порівняння результатів оцінювання якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Сонечко» (КГ)

Отже, здійснений аналіз стану предметно-просторового середовища групи, його оцінка методистом ЗДО, а також проведеної бесіди з дітьми старшого дошкільного віку показав, що, не зважаючи на переважаючий середній рівень прояву виокремлених нами параметрів, помічені такі недоліки: перенасиченість осередків предметним матеріалом, недостатність матеріалу для дитячого експериментування, недостатність м'яких ігрових

модулів, одноманітність наборів для конструювання, не змінний куточок природи.

Ці недоліки плануємо усунути в процесі роботи з вихователями, яку сплануємо, проведемо й опишемо в п. 2.2.

2.2. Реалізація педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти

Із метою реалізації педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти ми розробили систему роботи для вихователів, відповідно до виокремлених педагогічних умов, яка передбачала проведення семінару-практикуму, лекцій, тренінгів на тему «Якісне предметно-просторове середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти», конкурсу на тему «Кращий груповий осередок групової кімнати».

Методика реалізації розробленої нами системи роботи полягала в проведенні комплексу запланованих освітніх заходів для вихователів.

Наша робота проводилась поетапно: 1-й етап – теоретичний, 2-й етап – практичний, 3-й етап – підсумковий.

Метою першого етапу було поглибити знання вихователів про якісне предметно-просторове середовище старшої вікової групи закладу дошкільної освіти. Для реалізації мети було проведено лекцію «Предметно-просторове середовище в ЗДО», семінар-практикум «Якісне предметно-просторове середовища», тренінг «Якісне предметно-просторове середовище старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти». Розгорнуті конспекти лекцій, семінар-практикум, тренінг розміщені в додатках В, В1, В2, Д1, Д2, Е).

Результат: засвоєння педагогами інформації про предметно-просторове середовища в ЗДО, підвищення фахової майстерності педагогів щодо створення якісного предметно-просторового середовища групових кімнат. Це

сприяло стимулюванню вихователів до творчої діяльності в створенні якісного предметно-просторового середовища ЗДО.

II етап – підсумковий.

Мета полягала у спонуканні вихователів до покращення предметно-просторового середовища за допомогою тренінгу на тему «Якісне предметно-просторове середовище старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти».

Результат: покращення осередків в старшій віковій групі, створення якісного предметно-просторового середовища в цілому.

III етап– підсумковий.

Мета: перевірити рівень засвоєння теоретичних знань, узагальнити і систематизувати їх, удосконалити практичні уміння щодо створення, предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Основними формами роботи на даному етапі було оцінювання предметно-просторового середовища.

Результат: якісно сформовані осередки в старшій віковій групі, підвищення рівнів компетентності вихователів щодо створення якісного предметно-просторового середовища групи.

Зупинимось на характеристиці змісту кожного етапу роботи детальніше.

Отже, на теоретичному етапі роботи ми уточнювали, розширювали, поглиблювали, узагальнювали і закріплювали знання вихователів про якісне предметно-просторове середовище в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти. Особливу увагу звертали на змістовність та насиченість, трансформованість, поліфункціональність осередків та відсутність нагромадження в них.

Теми вищеозначених лекції, семінару-практикуму, тренінгу нами були вибрані такі, щоб охопити всі важливі компоненти створення якісно предметно-просторового середовища в ЗДО.

Все було спрямоване на поглиблення знань вихователів про якісне предметно-просторове середовище для старших вікових груп та особливості його створення.

Алгоритм проведення лекцій передбачав:

1. Привітання з вихователями;
2. Ознайомлення з темою та метою лекції;
3. Подача основного матеріалу теми з використанням елементів інтерактивних технологій;
4. Підбиття підсумків.

Наведемо приклад проведення лекції з теми «Предметно-просторове середовище в старшій групі ЗДО».

Мета лекції: поповнити та систематизувати знання вихователів про якісне предметно-просторове середовище в старшій віковій групі.

Завдання:

- Активізувати діяльність педагогів щодо покращення предметно-просторового середовища старшої вікової групи в ЗДО;
- Закріпити знання педагогів про поняття, основні складники, вимоги до якісного предметно-просторового середовища;
- Поповнити знання педагогів про принципи створення якісного предметно-просторового середовища.

План лекції:

1. Актуальність створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи.
2. Поняття та основні складники професійної компетентності педагогів ЗДО щодо створення якісного предметно-просторового середовища старшої групи.
3. Педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

На початку лекції з метою активізації пізнавальної діяльності вихователів, використали технологію «Струмочок думок», при цьому ми

попросили вихователів висловити свою думку щодо актуальності створення якісного предметно-просторового середовища в групах. Педагоги вважають, що питання створення предметно-просторового середовища актуальне, тому що якісний осередок найкраще впливає на розвиток дітей. Далі ми узагальнили відповіді та висвітлили перше питання.

1. Актуальність створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи.

Основні тези означеного питання. Одним із надважливих завдань сьогодення є створення всіх необхідних умов з метою забезпечення здобуття дошкільної освіти у різних формах її організації для дітей різного віку, оскільки створює сприятливі умови для формування необхідних базових якостей особистості, компетентності, вмінь та навичок, що забезпечує підґрунтя для подальшого успіху дитини, її гармонійного розвитку та плавного переходу до здобуття наступного рівня освіти.

Наразі триває експеримент із перевірки якості освітнього процесу в Україні засобом європейської методики ECERS-3. Дослідження організовує Український інститут розвитку освіти у партнерстві з Командою підтримки реформ МОН, Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» та за підтримки ЮНІСЕФ в Україні. Методика ECERS-3 містить 6 підшкал, 35 параметрів і 468 індикаторів. «Простір і вмеблювання» (1 П), «Повсякденні практики особистого догляду» (2 П), «Мовлення та грамотність» (3 П), «Види навчально-пізнавальної діяльності» (4 П), «Взаємодія» (5 П), «Структурування програми» (6 П). Наприклад, підшкала «Простір і вмеблювання» містить такі параметри: внутрішній простір, умеблювання для догляду, гри і навчання; облаштування групового простору для гри і навчання; місце для усамітнення; візуальне оформлення простору, пов'язане з дітьми; простір для розвитку великої моторики; обладнання для великої моторики.

Разом з вихователями підсумовуємо, що актуальність створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової

групи зумовлюється важливістю повноцінного і всебічного розвитку дітей в умовах ЗДО.

2. Поняття та основні складники професійної компетентності педагогів в ЗДО щодо створення якісного предметно-просторового середовища старшої групи.

Основні тези означеного питання. На початку розгляду питання ми запропонували вихователям уважно прочитати визначення поняття «предметно-просторове середовище». Предметно-просторове середовище – це сукупність природних засобів найближчого і перспективного розвитку дитини, становлення її творчих здібностей, що забезпечують різноманітність діяльності. Воно має релаксуючий вплив на особистість дитини. Загалом, середовищем називають сукупність явищ, процесів, що здійснюють вплив на досліджуваний об'єкт; комплекс умов, які оточують людину і взаємодіють із нею як з організмом і особистістю. Розрізняють зовнішнє і внутрішнє, освітнє, розвивальне, предметне і соціальне середовище, а також інші.

З метою закріплення отриманих знань, ми об'єднали педагогів у пари, які отримали наступні завдання: одна пара – пригадати і записати осередки в старшій групі та на які сторони формування особистості вони впливають, друга пара – пригадати і записати обладнання осередків. Потім усі ці картки ми виклали у вигляді квітки, яка й утворила поняття та сутність створення якісного предметно-просторового середовища.

3. Педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Основні тези означеного питання. Функція педагога полягає в тому, щоб використовуючи предметно-просторове середовище і його засоби, допомогти дитині знайти в собі і розвивати те, що притаманне їй, тому особлива увага в закладі дошкільної освіти повинна приділятися конструюванню і наповнюваності середовища, в якому відбувається навчання і саморозвиток творчої активності дитини.

Створення якісного предметно-просторового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дошкільників є провідним засобом реалізації завдань сучасного реформування дошкільної освіти.

Предметно-просторове середовище, незалежно від специфіки закладу дошкільної освіти, повинно відповідати певним вимогам (за дослідженнями С. Новосолової), як-от:

1) системність;

2) врахування специфіки вікових етапів розвитку дитини, тобто специфіки як провідної діяльності (спілкування, предметної діяльності, гри), так і іншої, що виникає і розвивається до старшого дошкільного віку, тобто забезпечувати перехід дитини до наступного етапу розвитку, створення «зони найближчого розвитку»;

3) можливість взаємодії дітей між собою і з дорослими, що сприяє формуванню в них навичок колективної роботи;

можливість дитини жити у 3-вимірному предметному просторі, співмірному діям її рук («око – рука»), її зростанню в предметному світі дорослих.

У старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти відбувається інтенсивний розвиток інтелектуальної, морально-вольової та емоційної сфер особистості. Перехід в старшу групу пов'язаний зі зміною психологічної позиції дитини: вони вперше починають відчувати себе старшими серед інших дітей в закладі дошкільної освіти. Дослідники вважають, що цей етап є дуже важливим, саме тому вихователь повинен допомогти дошкільнятам зрозуміти це нове положення.

Під час створення предметно просторового середовища в старших вікових групах закладів дошкільної освіти доцільно, також враховувати такі психологічні аспекти [10]:

4) факторами формування предметно-просторового середовища виступають компоненти життєвого простору особистості як специфічно

фізичного оточення, соціокультурних обставин, що визначають загальний ритм життєдіяльності;

5) предметно-просторове середовище повинно забезпечувати діалогічний зв'язок усіх контактів дитини;

б) обов'язковим є створення простору повного вираження індивідуальних можливостей дошкільників старшої вікової групи.

Предметно-просторове середовище має організовуватися так, щоб кожна дитина мала можливість займатися улюбленою справою.

Висновок ми попросили вихователів зробити самостійно.

Отже, проведена лекція та взаємодія з вихователями показали, що педагоги мають певні знання про предметно-просторове середовище в старшій віковій групі. Вони розуміють важливість створення якісних осередків та додержання вимог до їх створення. Вважаємо, що лекція допомогла педагогам удосконалити їх знання про створення якісних осередків старшої вікової групи закладу дошкільної освіти.

Також, нами була проведена лекція на тему «Організація предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти».

Мета лекції: поглибити знання вихователів про правильну організацію предметно-розвивального середовища старшої вікової групи закладу дошкільної освіти.

План лекції:

1. Компоненти розвивального середовища в ЗДО.
2. Принципи організації предметно-просторового середовища закладу дошкільної освіти.

Предметно-розвивальне середовище – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності; це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі.

Одна з основних умов створення розвивального довкілля для дітей дошкільного віку у нашому дошкільному заклад діє опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми.

Розвивальне предметне середовище дитинства – це система умов, що забезпечують всю повноту розвитку дитячої діяльності й особистості дитини, його повноцінний фізичний, естетичне, пізнавальне і соціальний розвиток.

Компоненти розвивального предметного середовища:

- природне середовище (кутки природи і ділянка ЗДО);
- культурні ландшафти (сад);
- фізкультурно-ігрові та оздоровчі споруди;
- предметно-ігрове середовище;
- дитяча бібліотека;
- ігротека та відеотека;
- дизайн-студія;
- музично-театральна середовище;
- предметно-розвиваюче середовище занять;
- комп'ютерно-ігровий комплекс;
- центри – новий елемент розвивального предметного середовища (центр краєзнавства, ігри і іграшок та ін.);
- етнографічні та природні музеї;
- екологічна стежка на території ЗДО та ін.

Базові компоненти складають основу створення варіативних проєктів розвиваючого середовища. У кожен проєкт можуть бути включені всі компоненти або виділена частина з них.

Організація предметно-розвивального середовища для дітей дошкільного віку має свою специфіку, зумовлену насамперед особливостями психології та фізіології дітей, тому підпорядковується низці принципів.

Неодмінною умовою формування предметно-розвивального середовища в дошкільних закладах є опора на особистісно-зорієнтовану модель взаємодії між учасниками освітнього процесу. Це знаходить себе в принципах

формування розвивального середовища, представлених у концепції В.Петровського, Л. Кларіної, Л.Смивіної, Л.Стрелкової (1993). Так, у концепції В.Петровського розкрито і науково обґрунтовано принципи формування предметно-розвивального середовища, відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дошкільників.

Принцип дистанції, позиції при взаємодії регулює відносини між дорослим і дитиною в освітньому процесі. Комфортне спілкування можливо, на думку авторів, за наявності в групових приміщеннях різновеликих меблів. У зв'язку із цим планування приміщень має бути таким, щоб кожний міг знайти зручне, комфортне, із психологічної точки зору, місце для занять та індивідуальної діяльності.

Принцип активності передбачає реалізацію потреби кожної дитини й дорослого, з одного боку, у побудові свого власного предметного оточення, а з іншого – своєї особистості і здорового тіла. Для цього необхідно по-новому поглянути на планування приміщень, підійти більш розумно до використання їхнього розвивального потенціалу, як-от: формування «стіни творчості» для малювання; майстерень із наборами простих інструментів для залучення дітей до «дорослих» видів діяльності; використання звукового і кольорового дизайну під час оформлення приміщень. Предметно-розвивальне середовище повинне стимулювати дитячу діяльність. Розвивати такі якості як: самостійність і ініціативність. З цією метою в центри вводяться схеми роботи з тим чи іншим матеріалом, позначаються правила роботи в центрах, пропонуються ігри і завдання різних рівнів складності.

Принцип стабільності – динамічності. «У процесі проектування розвивального середовища необхідно враховувати той факт, що визначити його життєве середовище неможливо. Дитина не «перебуває» в середовищі, а долає його, «переростає» його, постійно змінюється, стає іншою кожної наступної хвилини. А отже, змінюється для неї і все довкілля» І все ж таки, щоб дитина відчувала себе комфортно, необхідно надати їй можливість самій

змінювати і створювати навколишнє середовище, відповідно до своїх смаків і настрою.

Принцип комплексції і гнучкого зонування передбачає надання можливості дітям займатися відповідно до своїх бажань і потреб одночасно різними видами діяльності, не заважаючи одне одному: фізкультурою, музикою, малюванням, конструюванням, математичними іграми тощо. Керуючись названим принципом, у дитячому садку мають бути створені функціональні приміщення для занять фізкультурою, музичною, театральною діяльністю, експериментуванням; творчі лабораторії, майстерні, “кабінети” з книгами, іграми, слайдами тощо. Трансформація приміщень може бути забезпечена завдяки використанню легких розсувних перегородок і ширм.

Під час проєктування розвивального середовища слід передбачити формування багатофункціональних лабораторій, міні-центрів «Зміни себе» з набором різних дзеркал, одягу, перук, масок, гриму тощо. Це дозволить дитині переживати різні емоційні стани, вчитися управляти своїми відчуттями, розуміти психологічні стани однолітків і дорослих.

Принцип емоціогенності середовища, індивідуальної комфортності й емоційного благополуччя кожної дитини. Реалізація цього принципу передбачає організацію середовища так, щоб вона спонукала дітей до взаємодії з її різними елементами, підвищуючи тим самим функціональну активність дитини. Середовище оточення має так самомістити стимули, що сприяють знайомству дітей із засобами і способами пізнання предметного світу, соціальних відносин, образу «Я».

Принцип поєднання звичних і неординарних елементів в естетичній організації середовища передбачає такий підхід до оформлення інтер'єру приміщень, при якому використовувалися б як репродукції класичних творів, так і твори, що спонукають дітей до роздуму, фантазування. Доцільно оформити кімнату «Чарівні фарби» з оптичним змішанням кольорового освітлення при зміні світлофільтрів. Такий калейдоскоп дозволяє створювати динаміку кольорового сприймання предметно-розвивального середовища,

його змін відповідно до програми розвитку відчуття кольору, культури кольоросприйняття навколишнього (див. методику В.Ф. Базарного).

У сучасних ЗДО широку практику використання має оформлення інтер'єру приміщень за допомогою природних матеріалів. Це вносить значне пожвавлення до стандартного планування приміщень, створює особливий, неповторний середовищний імідж дитячого садочка.

Принцип відкритості – закритості передбачає функціонування середовища як відкритої системи, здатної до зміни, корегування і, найголовніше, до розвитку. Інакше кажучи, така система має бути не тільки розвивальною, але й розвиватися. Принцип відкритості – закритості представлено в декількох спектрах:

- по-перше, відкритість природі. Це передбачає включення у внутрішнє середовище будівлі оранжереї, зимового саду, відкритої веранди, формування “зелених кімнат” тощо;

- другий аспект принципу відкритості – закритості – це відкритість культурі в її прогресивних проявах. Елементи культури – живопис, література, музика – мають носити не оформлювальний характер, а бути частиною інтер'єру. Крім цього, організація середовища має ґрунтуватися і на регіональних особливостях культури;

- третій аспект – це відкритість суспільству, зокрема сім'ям вихованців. Батьки повинні бути включені в освітній простір дошкільного навчального закладу як повноправні учасники.

- четвертий аспект – це відкритість свого «Я», власного внутрішнього світу. Середовище організовується так, щоб сприяти формуванню й розвитку образу «Я»;

Принцип урахування статевих і вікових відмінностей дітей.

Побудова середовища з урахуванням статевих відмінностей мислиться як надання можливості хлопчикам і дівчаткам проявляти свої схильності і здібності відповідно до прийнятих у суспільстві еталонів мужності і жіночності.

Предметно-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу як компонент освітнього простору має в розпорядженні ресурси для організації самопізнавальної діяльності дитини і значного її збагачення.

Основними вимогами до обладнання ігрових куточків (центрів, зон) у групах є:

- усі іграшки, матеріали, атрибути, предмети-замінники об'єднуються за функціональними ознаками відповідно до різних видів предметно-ігрової діяльності дітей (сюжетно-відображувальної, будівельної, рухової тощо);

- більшість дидактичних матеріалів, іграшок та картинок споліфункціональними, тобто використовуватися по-різному, залежно від мети діяльності;

- усі іграшки, незалежно від їхньої класифікаційної приналежності, групуються так, щоб вони відповідали за розмірами одна одній, зростові дітей і стаціонарному предметному оточенню, в якому малята зазвичай граються;

- розвивальне середовище містить як відомі дитині компоненти, так і нові, незнайомі, які забезпечують її пізнавальний розвиток. Поповнюючи обладнання в куточку, вихователі дотримуються принципу поступового ускладнення, тобто вносять в групу нові іграшки та ігри згідно з вимогами програми та тими знаннями, яких діти набувають на заняттях. Кожну нову іграшку обов'язково обіграють, робити дітям сюрприз;

- рівень інформативності середовища досягається урізноманітненням тематики (від приготування їжі для ляльки до її лікування тощо);

- предметно-розвивальне, ігрове середовище у всіх вікових групах є динамічним і мобільним для того, щоб діти вчилися активно ним користуватися, а також щоб забезпечувати їм свободу дій. Усе обладнання постійно поновлюється, видозмінюється і легко переноситися з одного центру в інший.

Змістом роботи на другому – практичному етапі, було спонукання вихователів до покращення предметно-просторового середовища за допомогою тренінгу «Якісне предметно-просторове середовище старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти».

Робота розпочалась з проведення вправи «Тлумачний словник».

Мета: розширити знання про основні поняття, які використовують вихователі, створюючи предметно-просторове середовище старшої вікової групи закладу та, організовуючи діяльність дітей в ньому.

Хід вправи:

На початку вправи вихователям повідомили назву та мету проведення вправи. Педагоги були об'єднані у групи, це дозволило почути різні думки про предметно-просторове середовище в закладі дошкільної освіти. Під час виконання завдання, учасники груп обговорили основні поняття, уточнили відтінки в їх тлумаченні.

Наступне завдання для педагогів проходило за «круглим столом» на тему «Основні вимоги до обладнання якісного предметно-просторового середовища для дітей старшого дошкільного віку в ЗДО».

Метою цього завдання було закріпити знання про обладнання предметно-просторового середовища старшої дошкільної групи.

Педагогам ми дали завдання створити таблицю в якій відобразити всі вимоги до обладнання якісного предметно-просторового середовища для дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Одне із завдань тренінгу для педагогів було намалювати площинне зображення осередків, їх розміщення в груповій кімнаті для дітей старшого дошкільного віку.

Щоб перевірити та удосконалити засвоєння отриманих теоретичних знань та сформованих практичних умінь, ми об'єднали педагогів у пари, кожній парі ми дали завдання розробити пам'ятку для вихователів на тему «Якісне предметно-просторове середовище в старшій віковій групі в ЗДО».

При цьому в ній мали знайти місце способи залучення дітей і батьків до покращення осередків у групових кімнатах.

Третім етапом нашої системи роботи було перевірити рівень засвоєння отриманих теоретичних знань та сформованих практичних умінь щодо удосконалення предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Для реалізації поставленої мети було проведено конкурс на тему «Кращий груповий осередок», основними завданнями якого були:

- стимулювання вихователів до творчої діяльності у створенні якісного предметно-просторового середовища групових кімнат;
- обмін досвідом роботи та підвищення фахової майстерності педагогів щодо створення якісного предметно-просторового середовища групових кімнат;
- ефективна організація якісного предметно-просторового середовища групових кімнат у старших вікових групах.

За допомогою конкурсу ми підвищили інтерес педагогів до творчої діяльності у створенні якісного предметно-просторового середовища, обміном досвідом роботи та підвищення фахової майстерності педагогів щодо створення осередків.

Аналізуючи проведений конкурс, можна сказати, що ми змогли частково досягти поставленої мети. Всі вихователі активно брали участь у конкурсі «Кращий груповий осередок». Педагоги урізноманітнили осередки групових кімнат, додержуючись всіх вимог у створенні якісного предметно-просторового середовища.

Вихователі позитивно ставилися до запропонованих методичних заходів, охоче брали участь у всіх формах роботи, виконували різні завдання, які ми їм пропонували, виявляли творчість.

Усі розроблені нами заходи з покращення предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти, проводилися з вихователями, згідно з перспективним планом роботи (додаток Е1), під час

денного сну дітей. Розробляючи вищезазначені форми роботи з педагогами, ми спиралися на результати констатувального етапу експерименту. Загалом заходи проходили цікаво, свідченням чого була активність вихователів, їхній інтерес, гарний настрій.

Підбиваючи підсумки формувального етапу експериментального дослідження, ми можемо зробити висновок, що підчас реалізації розробленої нами системи роботи вихователі поглибили й систематизували знання, вдосконалили фахові вміння щодо створення якісного предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти і відповідно до них внесли корегування в оформлення осередків.

2.3. Результати перевірки педагогічних умов створення якісного педагогічно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти

Перевірка ефективності запропонованих педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти вимагала проведення контрольної діагностики. Метою контрольного зрізу визначено перевірку ефективності педагогічних умов, реалізованих на формувальному етапі.

Здійснивши повторний аналіз стану предметно-просторового середовища групи можемо констатувати наступне. Після проведеної нами діагностики особливу увагу звернули на недоліки, які були помічені на констатувальному етапі, а саме: перенасиченість осередків предметним матеріалом, недостатність матеріалу для дитячого експериментування, недостатність м'яких ігрових модулів, одноманітність наборів для конструювання, відсутність динамічності в кутку природи.

В експериментальній групі осередок був поповнений матеріалом для дитячого експериментування: прилади для проведення дослідів (пробірки,

магніти, лупи, мікроскоп, лінійки), харчові барвники, копіювальний папір, тканини.

Також вихователі доповнили осередки м'якими модулями (масажні доріжки та килимки, ігрові фігури) та урізноманітнили набори для конструювання.

Осередок природи вихователі оновили: оформивши яскраво та барвисто, урізноманітнили набір кімнатних рослини, а саме: внесли представників усіх п'яти груп рослин за особливостями зовнішнього вигляду – красивоквітучі (фіалки, розан китайський, бальзамін), декоративно-листяні (колеус, кротон, паперомія), цибулинні (гемантус, зефірантес), виткі та ампельні (цисус), сукуленти (алоє).

На контрольному етапі ми ще раз оцінили предметно-просторові середовища груп «Буратіно» та «Сонечко» за визначеними нами параметрами, використавши ті ж способи оцінювання, що й на констатувальному етапі експерименту. У результаті виявили, що стан предметно-просторового середовища експериментальної групи «Буратіно» помітно змінився на краще. Отримані дані занесли до таблиць 2.11, 2.12.

Таблиця 2.11

Оцінка якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Сонечко» (КГ) після експерименту

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів (LEGO, магнітний, металевий),	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.11

2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, тварини (равлики, рибки) обладнання для догляду за рослинами та тваринами, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона для усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, ліплення, аплікації, трафарети, штампи, репродукції картин.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 2 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.11

8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 1 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
----	----------	---	--

Таблиця 2.12

Оцінка якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Буратіно» (ЕГ) після експерименту

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 2 б.;
2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, обладнання для догляду за рослинами та акваріумом, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.12

4.	Зона усамотнення для	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, трафарети, штампи, репродукції картин	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Загальний рівень предметно-просторового середовища старших вікових груп закладу дошкільної освіти за параметрами оцінювання відображено в таблицях 2.13, 2.14

Таблиця 2.13

Параметри оцінювання та рівні якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Сонечко» (КГ) після експерименту

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (6,9 б.)
2.	Трансформованість	Середній (6 б.)
3.	Поліфункціональність	Низький(6,9 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Низький (6 б.)
5.	Доступність	Високий (8 б.)

У контрольній старшій віковій групі «Сонечко» зміни відбулись незначні за такими параметрами: *поліфункціональність* зросла на 10% (середній рівень); *відсутність нагромадження* – на 20% (середній рівень). Щодо решти параметрів ми змін не помітили.

Таблиця 2.14

Параметри оцінювання та рівні якості предметно-просторового середовища старшої вікової групи «Буратіно» (ЕГ) після експерименту

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (7.9 б.)
2.	Трансформованість	Високий (9 б.)
3.	Поліфункціональність	Високий(8 б.)

Продовження таблиці 2.14

4.	Відсутність нагромадження	Високий (8.9 б.)
5.	Доступність	Високий (9 б.)

За результатами оцінювання предметно-просторового середовища експериментальної групи «Буратіно» після експерименту констатуємо зміни за всіма параметрами, а саме: *змістовність та насиченість* зросла на 39% (середній рівень); *трансформованість* – на 11% (високий рівень); *поліфункціональність* – на 20% (високий рівень); *відсутність нагромадження* – на 30% (високий рівень); *доступність* – на 10% (високий рівень).

Результати оцінювання предметно-просторового середовища старших вікових груп представлено на рисунках 2.6 – 2.8.

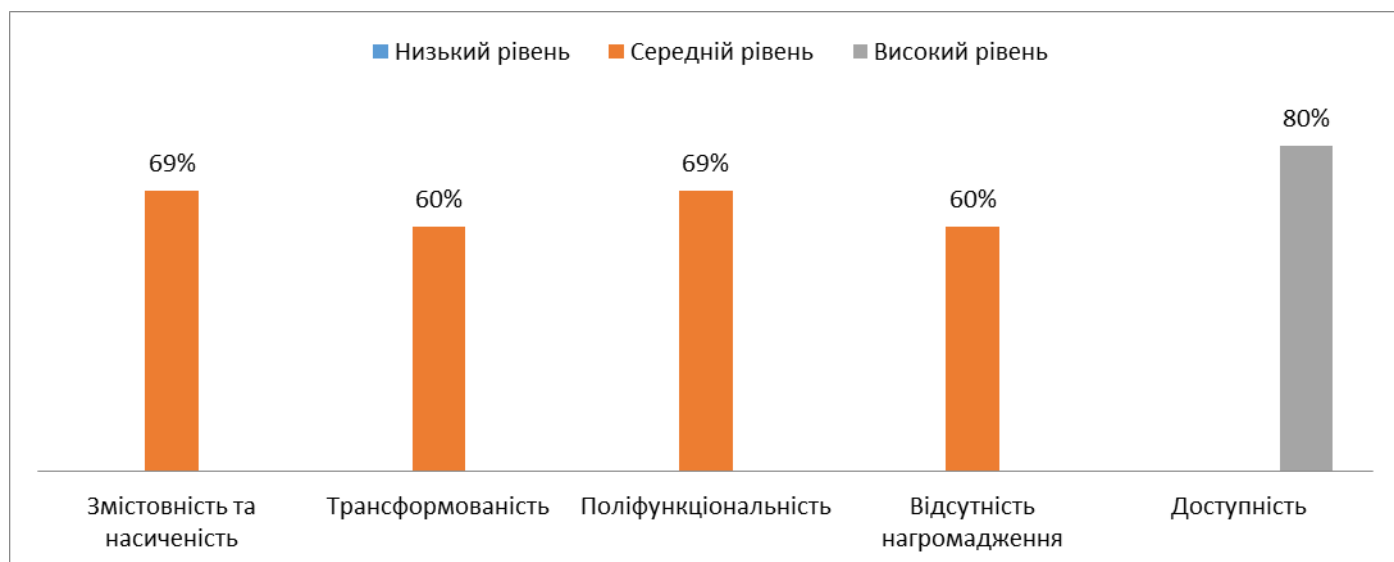

Рис. 2.6. Результати оцінювання предметно-просторового середовища в контрольній групі «Сонечко» після експерименту

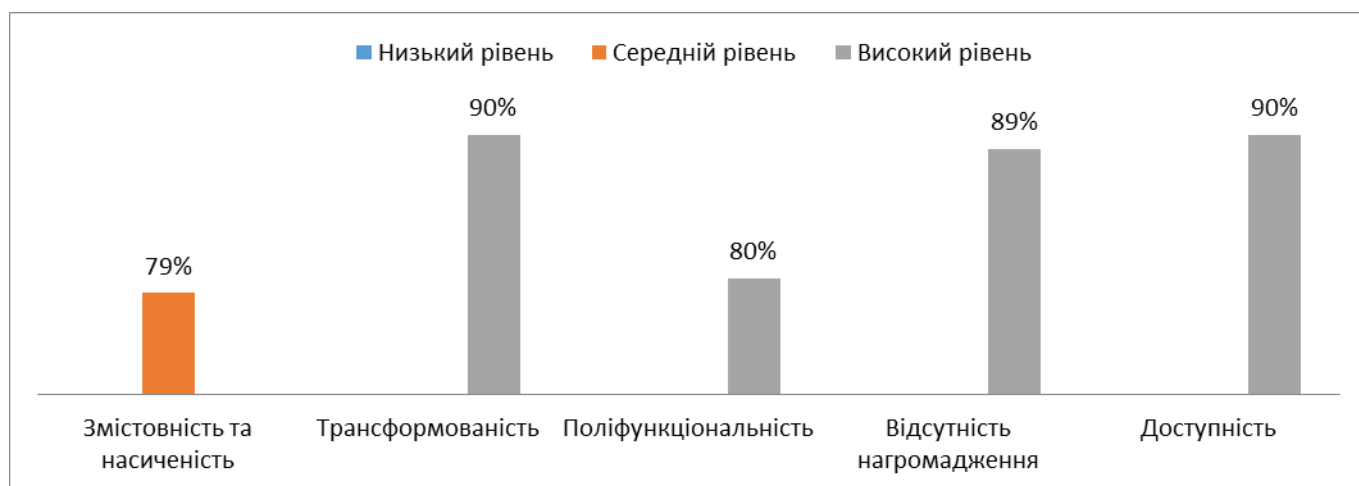

Рис. 2.7. Результати оцінювання предметно-просторового середовища в експериментальній групі «Буратіно» після експерименту

Узагальнені результати, що розміщено на рисунках 2.6., 2.7., 2.8. свідчать про те, що проведена методична робота з педагогами експериментальної групи дала позитивний результат у порівнянні з результатом контрольної групи. Вважаємо, що це відбулося завдяки тому, що педагоги колективу стали свідоміше й відповідальніше ставитися до створення якісного предметно-просторового середовища в старшій віковій групі ЗДО, глибше зрозуміли його суть, необхідність створення якісних осередків.

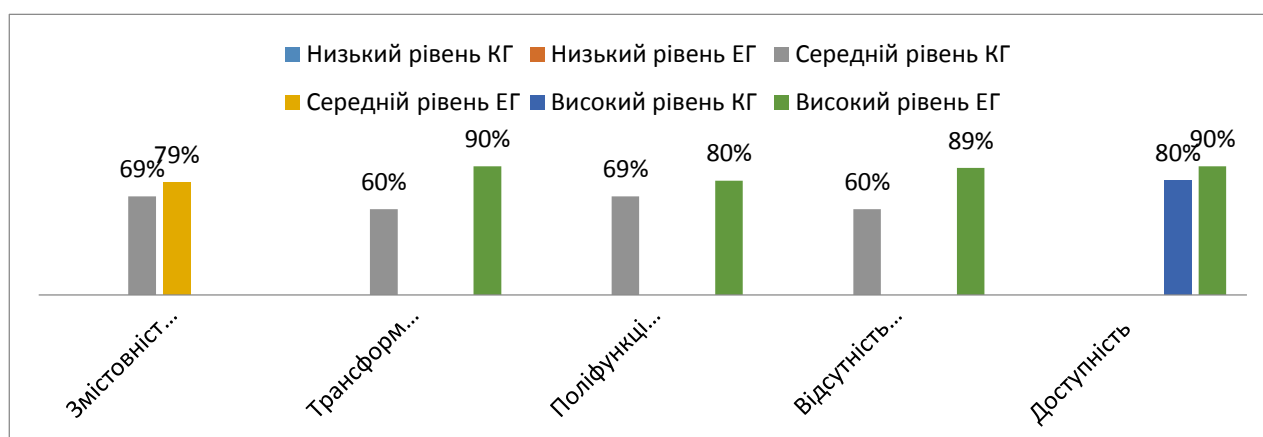

Рис. 2.8. Результати порівняння оцінювання предметно-просторового середовища після експерименту в експериментальній та контрольній групах «Буратіно», «Сонечко»

Показники оцінювання предметно-просторового середовища в контрольній старшій віковій групі залишилися на тому ж рівні.

Після експерименту методист закладу дошкільної освіти також оцінив предметно-просторове середовища груп старшого дошкільного віку в ЗДО, відобразивши результати в таблицях 2.15, 2.16, 2.17, 2.18 та на рисунках 2.9, 2.10, 2.11, 2.12.

Таблиця 2.15

Оцінка якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Сонечко» (КГ) після експерименту

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів (LEGO, магнітний, металевий),	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, тварини (равлики, рибки) обладнання для догляду за рослинами та тваринами, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона для усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.15

5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, ліплення, аплікації, графарети, штампи, репродукції картин.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 2 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 2 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 1 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Таблиця 2.16

Оцінка якості оформлення осередків групової кімнати дітей старшої групи «Буратіно» (ЕГ) після експерименту

№п/п	Осередок	Оформлення осередку	Оцінка параметрів
1.	Ігровий	Тематичні набори, різні види конструкторів	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3б.; Доступність – 2 б.;
2.	Театралізований	Ляльки для різних видів театрів, костюми, екранно-звукові засоби	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 3б.; Доступність – 3 б.;
3.	Природознавчий	Календар природи, кімнатні рослини, обладнання для догляду за рослинами та акваріумом, обладнання для експериментування	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3б.; Доступність – 3 б.;
4.	Зона для усамітнення	М'які іграшки, книжки, ігри для індивідуального використання.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 2 б.; Доступність – 3 б.;

Продовження таблиці 2.16

5.	Художньої творчості	Матеріали для малювання, трафарети, штампи, репродукції картин	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 3 б.; Відсутність нагромадження – 3б.; Доступність – 3 б.;
6.	«Бібліотека»	Книги, альбоми з ілюстраціями, дитячі журнали, набори предметних та сюжетних картинок	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3 б.; Доступність – 3 б.;
7.	Експериментування	Різні колекції, рідкісні експонати, обладнання, матеріали (пісок, вода, пінопласт)	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 3 б.; Поліфункціональність – 2 б.; Відсутність нагромадження – 3б.; Доступність – 3 б.;
8.	Навчання	Головоломки, ребуси, площинні лабіринти, предмети для вимірювання об'єму, ваги, математичне лото, тощо.	Змістовність та насиченість – 3 б.; Трансформованість – 2 б.; Поліфункціональність – 2б.; Відсутність нагромадження – 2б.; Доступність – 3 б.;

Таблиця 2.17

Результати оцінювання предметно-просторового середовища після експерименту методистом в контрольній групі «Сонечко» (КГ) після експерименту

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (7,5б.)
2.	Трансформованість	Середній (6,5 б.)
3.	Поліфункціональність	Низький(7,3 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Низький (6,9 б.)
5.	Доступність	Високий (8,3 б.)

Таблиця 2.18

Результати оцінювання предметно-просторового середовища після експерименту методистом в експериментальній групі «Буратіно» після експерименту

№ п/п	Параметр	Рівень якості ППС
1.	Змістовність та насиченість	Середній (7.6 б.)
2.	Трансформованість	Високий (9,5 б.)
3.	Поліфункціональність	Високий(8,7 б.)
4.	Відсутність нагромадження	Високий (9 б.)
5.	Доступність	Високий (9,4 б.)

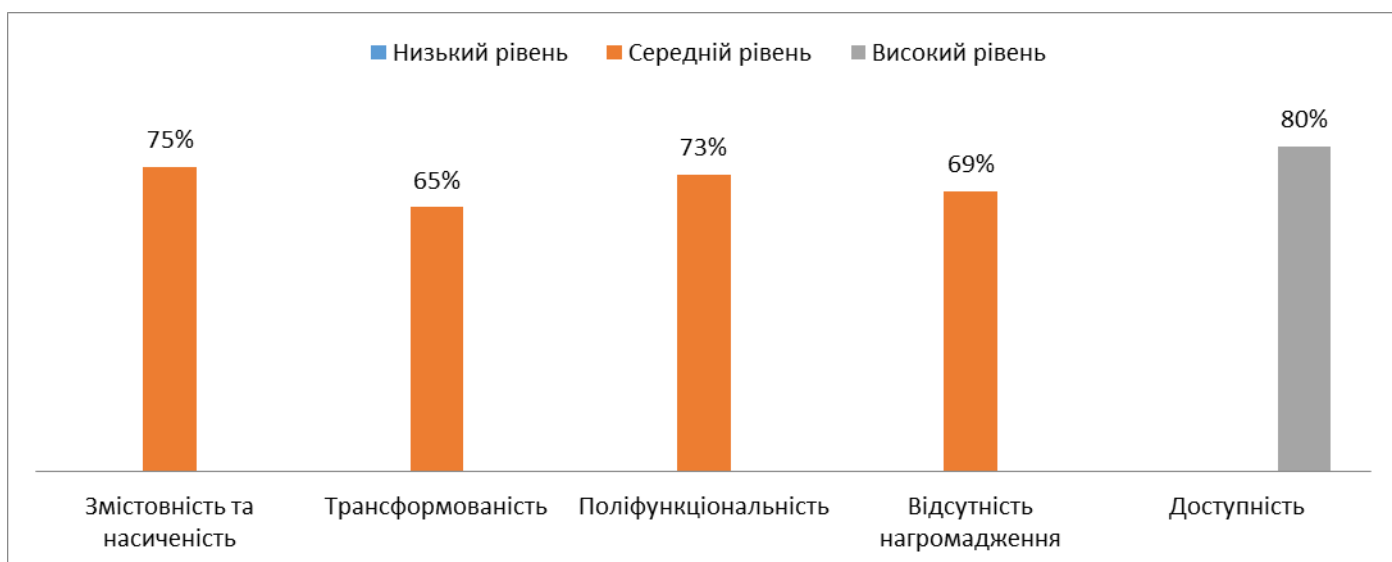

Рис. 2.9. *Результати оцінювання предметно-просторового середовища методистом після експерименту в контрольній групі «Сонечко»*

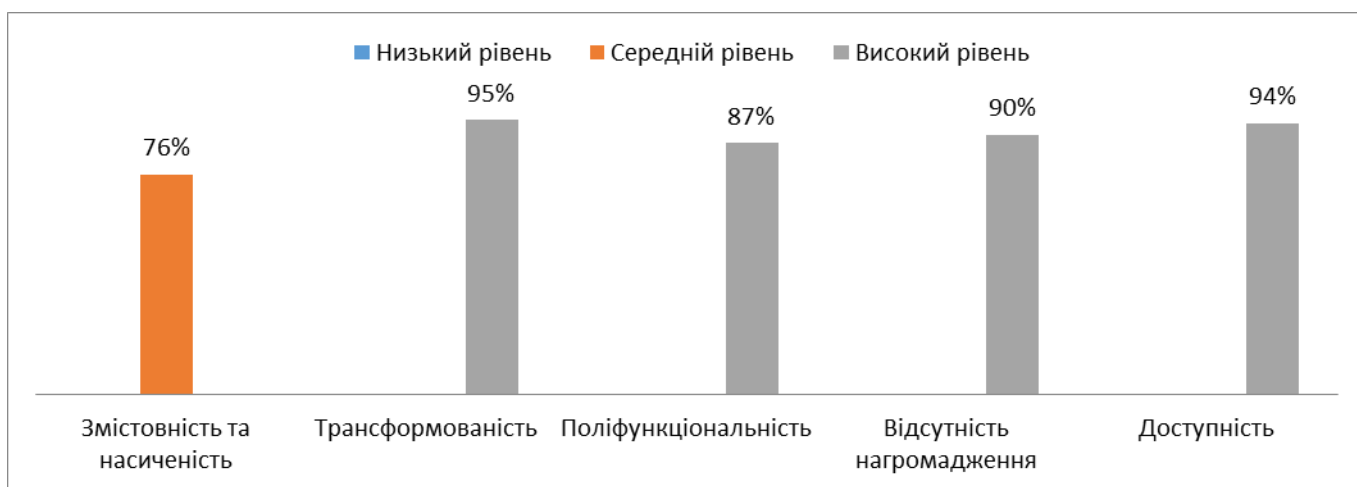

Рис. 2.10. *Результати оцінювання предметно-просторового середовища методистом після експерименту в експериментальній групі «Буратіно»*

Щоб дізнатись об'єктивність нашого оцінювання предметно просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти ми порівняли його результати й експертного (методиста ЗДО) та відобразили в діаграмі на рисунку 2.11., 2.12.

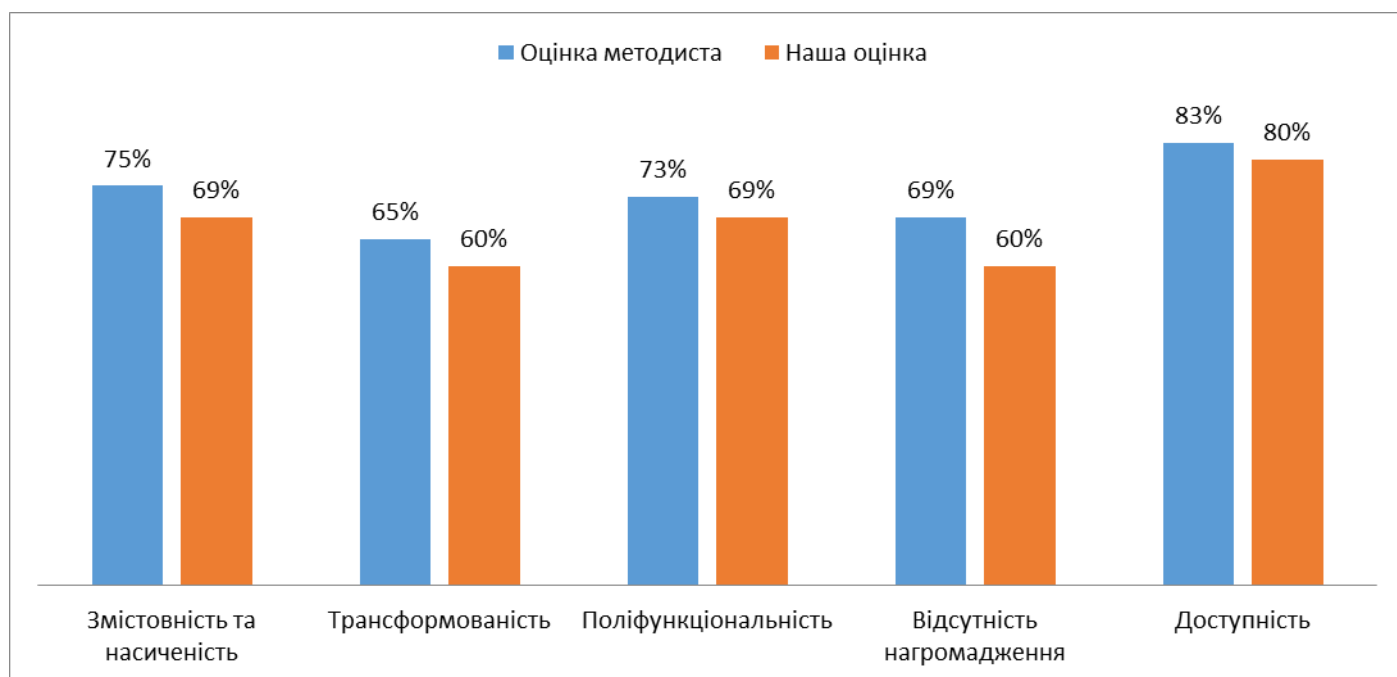

Рис. 2.11. Результати порівняння оцінювання предметно-просторового середовища після експерименту в контрольній групі «Сонечко»

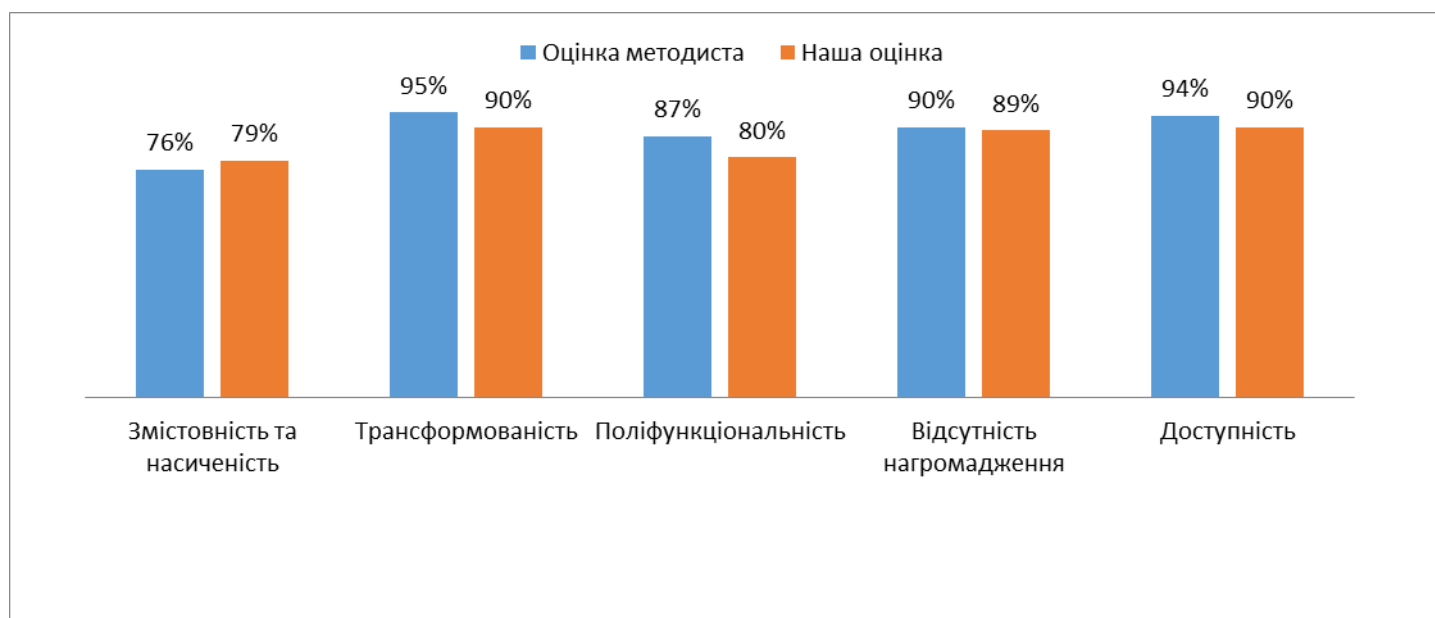

Рис. 2.12. Результати порівняння оцінювання предметно-просторового середовища після експерименту в експериментальній групі «Буратіно»

Отже, проаналізувавши дані після проведення експерименту можна стверджувати, що створене якісне предметно-просторове середовище групи для старших дошкільників можливо за таких умов:

- ✓ наявності в педагогів інтересу та мотивації до створення якісного предметно-просторового середовища в ЗДО;
- ✓ наявності у вихователів ґрунтовних знань про складники предметно-просторового середовища ЗДО, принципи і засоби його організації та критерії (параметри) оцінки якості;
- ✓ розвинених у педагогів умінь організовувати якісне предметно-просторове середовище в ЗДО;
- ✓ сформованих умінь вихователів організовувати життєдіяльність дітей у предметно-просторовому середовищі групи з урахуванням цінностей дошкільного дитинства, що задекларовані в БКДО.

Під час експерименту ми підтвердили гіпотезу та виконали завдання дослідження.

Рекомендації вихователям щодо створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти

Виходячи з результатів нашого дослідження, ми даємо практичні рекомендації вихователям щодо створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

1. Періодично поновлювати предметно-просторове середовище не допускати перенасичення предметного середовища, адже перенасичене предметно-просторове середовище погано впливає на психіку малят.

2. Для правильної організації самостійної діяльності дітей старшої вікової групи необхідно створювати розвиваюче предметно-просторове середовище яке передбачає наявність: ігрових зон; спортивного інвентарю та обладнання; зон усамітнення; фонетики і відеотеки; сучасних іграшок; логопедичного куточка; розвиваючих ігор; куточка природи; дидактичного та демонстраційного матеріалу; куточків експериментування; матеріалу для продуктивної діяльності.

3. Предметно-просторове середовища повинне позитивно впливати на дошкільника: мати привабливий вигляд допомагати дитині індивідуально пізнавати навколишній світ, позитивно впливати на емоційний стан, давати можливість дитині займатися самостійною діяльністю.

4. Щоб забезпечити всебічний розвиток дітей потрібно створювати предметно-просторове середовища дотримуючись вимог та віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

5. Організовувати життєдіяльність дітей у предметно-просторовому середовищі групи з урахуванням цінностей дошкільного дитинства.

Висновки до розділу 2

Завданням другого розділу магістерської роботи було виявити стан предметно-просторового середовища в старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти. Дослідно-експериментальна робота була проведена на базі Роменського дошкільного навчального закладу (ясла-садок) № 5 «Веселка» в Сумській області.

На констатувальному етапі експерименту було виявлено стан предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти, відповідно до розроблених параметрів і діагностичного інструментарію. Також ми перевірили педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища групи для старших дошкільників. Виявили ефективність виокремлених нами умов створення означеного середовища.

Діагностика здійснювалася в трьох напрямках: оцінювання предметно-просторового середовища за виокремленими параметрами нами і незалежним експертом, методистом іншого ЗДО; анкетування вихователів; бесіда з дітьми і спостереження за ними під час діяльності в різних осередках групової кімнати.

Анкета для вихователів була спрямована на виявлення їхньої компетентності щодо створення та використання предметно-просторового середовища в старших вікових групах закладу дошкільної освіти. Запитання стосувалися предметно-просторового середовища, в якому здійснюється виховання дошкільників за основними освітніми напрямками. Аналіз відповідей вихователів на запитання анкети дав змогу дійти висновку, що вони чітко розуміють значення предметно-просторового середовища для становлення особистості дошкільника та використовують різні засоби навчання для більш ефективного всебічного і гармонійного розвитку вихованців. Кожен вихователь під час створення предметно-просторового середовища враховує вікові особливості дітей, використовує різні види діяльності.

Під час бесіди з дітьми на тему «Чи подобається вам у групі?» ми дізналися, що їм найбільше подобається ігровий осередок, оскільки містить багато іграшок та вільного простору для різних ігор. Не дуже подобається дітям куточок природи, тому що він не змінюється.

Ще один із етапів нашого дослідження був зосереджений на ознайомленні зі станом предметно-просторового середовища в старших вікових групах обраного нами дошкільного закладу.

Важливим аспектом створення середовища є визначення його ефективності та основних параметрів якості. Основними параметрами оцінки предметно-просторового середовища групи було обрано: змістовність та насиченість, трансформованість, поліфункціональність, відсутність нагромадження, доступність.

На формувальному етапі нами було розроблено систему роботи для вихователів, відповідно до виокремлених педагогічних умов, яка передбачала проведення семінару-практикуму, лекцій, тренінгів на тему «Якісне предметно-просторове середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти», конкурсу на тему «Кращий груповий осередок групової кімнати».

Підбиваючи підсумки формувального етапу експериментального дослідження, ми можемо зробити висновок, що під час реалізації розробленої нами системи роботи вихователі поглибили свої знання, вдосконалили вміння щодо створення якісного предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти і відповідно до них внесли корегування в оформлення осередків.

На контрольному етапі ми ще раз оцінили предметно-просторове середовище груп, використавши ті ж параметри оцінювання якості предметно-просторового середовища, що й на констатувальному етапі експерименту та виявили, що рівні прояву виокремлених нами параметрів в експериментальній групі «Буратіно» покращилися, а в контрольній групі «Сонечко» зміни відбулись незначні.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоноване практичне вирішення педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Актуальність проблеми і теми дослідження на науково-методичному рівні викликана необхідністю пошуку, розробки і створення моделей побудови предметно-просторового середовища, яке б оптимально забезпечувало розвиток дітей старшої вікової групи в закладах дошкільної освіти. Предметно-просторове середовище в старшій віковій групі повинно забезпечувати: максимальну реалізацію освітньої програми; матеріалів, обладнання та інвентарю для розвитку дітей старшого дошкільного віку; відповідати особливостям індивідуального розвитку дитини, охорони та зміцнення здоров'я.

Створення в закладах дошкільної освіти повноцінного розвивального предметно-просторового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації дітей – провідний засіб реалізації завдань сучасного реформування освіти. Функція педагога полягає в тому, щоб, використовуючи предметне просторове середовище і його засоби, допомогти дитині знайти в собі і розвинути те, що притаманне дитині.

Аналіз педагогічної, психологічної літератури, педагогічної практики свідчить про інтерес учених і практиків до питання формування освітньо-розвивального середовища, що пов'язане з гуманізацією середовища, інтеграцією впливу соціального середовища на розвиток особистості, організацією цілісного виховного процесу в розвивальному середовищі; створенням комфортного середовища освітнього закладу.

Для виявлення стану організації предметно-просторового середовища в групах старшого дошкільного віку ми обрали такі діагностичні методи: анкетування вихователів, спостереження за діяльністю дітей в різних

осередках групи, бесіди з дошкільниками, аналіз обладнання групової кімнати, її зонування, наповнення іграшками та матеріалами, методи математичної статистики, оцінювання осередків групових кімнат методистом-вихователем ЗДО.

Із метою реалізації педагогічних умов створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти ми розробили систему роботи для вихователів, відповідно до виокремлених педагогічних умов, яка передбачала проведення семінару-практикуму, лекцій, тренінгів на тему «Якісне предметно-просторове середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти», конкурсу на тему «Кращий груповий осередок групової кімнати».

На контрольному етапі ми ще раз оцінили предметно-просторове середовище груп, використавши ті ж параметри оцінювання якості предметно-просторового середовища, що й на констатувальному етапі експерименту.

За результатами оцінювання предметно-просторового середовища експериментальної групи «Буратіно» після експерименту констатуємо зміни за всіма параметрами, а саме: *змістовність та насиченість* зросла на 39% (середній рівень); *трансформованість* – на 11% (високий рівень); *поліфункціональність* – на 20% (високий рівень); *відсутність нагромадження* – на 30% (високий рівень); *доступність* – на 10% (високий рівень).

У контрольній старшій віковій групі «Сонечко» зміни відбулись незначні за такими параметрами: *поліфункціональність* зросла на 10% (середній рівень); *відсутність нагромадження* – на 20% (середній рівень). Щодо решти параметрів ми змін не помітили.

Відповідно до останнього завдання розроблено рекомендації для вихователів щодо покращення предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи закладу дошкільної освіти. Отже, завдання дослідження виконано, а гіпотезу підтверджено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf. (дата звернення 08.09.2021).
2. Балалієва О. В. Інтерактивне предметно-розвиваюче середовище ДНЗ як компонент освітнього процесу. *Актуальні завдання педагогіки*: матеріали II міжнародної наук. конф. Чита: Видавництво «Молодий вчений», 2012. С. 29–31.
3. Беляев Г. Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений. Москва: ИЦКПС, 2010. 288 с.
4. Береснева З. И. Организация образовательного пространства и развивающей среды в ДОУ. *Управление ДОУ*. 2006, №6. С. 60–70.
5. Бобренко І. В. Організація просторово-предметного компонента освітнього середовища як одна з умов розвитку просторового орієнтування дошкільників URL: <https://lib.itta.gov.ua>. (дата звернення 10.09.2021).
6. Богущ А. М., Гавриш Н. В. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 408 с.
7. Богущ А. М. Моє дозвілля: Програма ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з довкіллям. Київ: Видавництво «Шкільний світ», 2006. 112 с.
8. Братко М. В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *Science Rise: Pedagogical Education*. 2016. №7(3). С. 9–16.
9. Венгер Л. А. Проблемы формирования познавательных способностей в дошкольном возрасте: сб. науч. тр. Москва: Из-во АПН СССР. 1980. 86 с.

10. Веракса Н. Є., Рєпіна Т. А. Соціальна психологія дошкільника : навчальний посібник.. Москва : Мозаїка. Синтез. 2016. 290 с.
11. Виноградова Н. А., Микляєва Н. В. Інтерактивне предметно-розвивальне та ігрове середовище дитячого садка. Москва: УЦ Перспектива, 2011. 208 с.
12. Выготский Л. С. Собрание сочинений в 6 томах. Детская психология. Москва : Просвещение. 1984. Т. 4. С. 234 – 236.
13. Галяпіна М. Планування роботи з організації розвивального середовища на навчальний рік. *Вихователь-методист дошкільного навчального закладу*. 2009, №8. С. 46– 9.
14. Гончаренко А. Сучасні підходи до створення розвивального середовища у дошкільних навчальних закладах. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 3. С. 43 – 49.
15. Горбатова Е. В. Дубинина Д. Н. Основы методик дошкольного образования. Краткий курс лекций. Москва: ИНФРА-М, 2016. 390 с.
16. Джури́нский А. Н. История педагогики: учебник для студентов академического бакалаврата; под общей редакцией А. И. Питскунова. Москва: Издательство Юрайт, 2015. 262 с.
17. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проекту В. О. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білоskalенко [та ін.]; наук. ред.: Г. В. Беленька, М. А. Машовець; Мін. осв. І науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
18. Ежкова Н. С. Дошкольная педагогика: учебное пособие для бакалаврата и магистратуры. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 183 с.
19. Ежкова Н. С. Руководство самостоятельной деятельностью старших дошкольников ФГОС.: Детство-Пресс, 2015. 144 с.
20. Енциклопедія освіти. Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

21. Загвязинський В. І., Ємельянова І. Н. Теория обучения и воспитания. Москва: Издательский центр «Академия», 2016. 256 с.
22. Квасецька Я., Квасецька М. Заклад дошкільної освіти як єдиний розвивальний простір. *Дошкільне виховання*. 2017. № 11. С. 7–10.
23. Кирьянова Р. А. Развивающая предметно-пространственная среда как аспект образовательной среды для ребенка дошкольного возраста. Москва: Детство-Пресс, 2010. 128 с.
24. Коваленко О., Рева О. Створюємо умови для розвитку. *Дошкільне виховання*. 2009, № 11. С. 20–22.
25. Корепанова М. В. Теория и практика становления и развития образа Я дошкольника: монографія. Волгоград: Перемена, 2001. 149 с.
26. Костіна Л. Вплив предметно-просторового середовища на особистість дошкільника. На допомогу вихователю-методисту. Київ: Шкільний світ, 2009. 270 с.
27. Костянтинова О., Харитонович О. Розвивальне середовище групових приміщень: структура і зміст. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013, № 10. С. 64–71.
28. Кошіль О. П. Освітнє середовище дошкільного навчального закладу: генеза та сутнісний зміст поняття. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3 – 4. С. 150–162.
29. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу: монографія: у 2-х ч. / К. Крутій. Київ : Освіта. 2009. 302 с.
30. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Частина 1: Концепції, проектування, технології, створення. Запоріжжя: ЛПІС, 2009. 320 с.
31. Крутій К. Предметно-розвивальне середовище як чинник супроводу діяльності дітей. *Дошкільна освіта*, 2008. № 2. С. 10–11.
32. Критерії якості дошкільної освіти. Звіт за результатами дослідження в межах міжнародного проекту «Міжнародні критерії якості дошкільних освітніх програм»/ упорядники Н. Софій, Ю. Найда. К., 2019. 80 с.

33. Кулюткин Ю., Тарасов С. Образовательная среда и развитие личности *Новые знания*, 2001. №1. С. 6–7.
34. Лаврентьева І. Розвивальне предметно-ігрове середовище. Палітра педагога. 2001. №4. С. 11–13.
35. Литвиненко С. В. Развитие познавательной активности в преддошкольный период. *Журнал научно-педагогической информации*. 2010. №4. С. 5–7.
36. Лохвицька Л. Розвивальне предметне середовище: завдання вихователя. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2018. № 10. С. 11–13.
37. Марецка Н. И. Предметно-пространственная среда в ДООУ как стимул интеллектуального, художественного и творческого развития дошкольника. Москва: Детство-Пресс, 2010. 213с.
38. Маршицька В. В. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: сутність поняття. URL: <http://lib.litta.gov.ua>. (дата звернення 10.10.2021)
39. Новосёлова С. Л. Развивающая предметная среда: методические рекомендации по проектированию вариативных дизайн-проектов развивающей предметной среды в детских садах и учебно-воспитательных комплексах. Москва: Центр инноваций в педагогике, 1995. 59 с.
40. Організація предметно-просторової діяльності дітей дошкільного віку. Авт.-упор. А. П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець. 2010. 40с .
41. Павлова Т. А. Развитие пространственного ориентирования у дошкольников и младших школьников. Москва : Школьная пресса, 2004. 60 с.
42. Панюкова Ю. Г. Психологическая репрезентация пространственно-предметной среды обыденной жизни: монография. Красноярск : РИО КГПУ, 2003. 356 с.
43. Петровский В. А. Кларина Л. М., Смывина Л. А, Стрелкова Л. П. Построение развивающей среды в дошкольном учреждении.

- Дошкольное образование в России. Сборник действующих нормативно-правовых документов и научно-методических материалов; под ред. Стеркиной Р. Б. Москва: АСТ, 1997. 33 с.
44. Писарчук О. Т. Особливості формування предметно-розвивального середовища дошкільного навчального закладу. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія «Педагогіка». 2014. №14. С. 9–17.
45. Прокопенко Л. Головні складові предметно-просторового середовища *Палітра педагога*. 2004, №4. С. 24.
46. Пуларгіна О. П. Особливості побудови предметно-розвиваючого середовища в старшій групі. *Довідник старшого вихователя дошкільного закладу*. 2011. № 7. С. 30– 6.
47. Скрибицкий Э. Г. О соотношении понятий «информационно-образовательное пространство» и «информационно-образовательная среда» .*Сибирский педагогический журнал*. 2007. №14. С. 186–196.
48. Смолюк С., Сотник М. Розвивальне середовище закладу дошкільної освіти. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір»*: за ред. А. В. Лякішевої. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. С. 241–44.
49. Структура, зміст та процедура дослідження за методикою ECERS-3
URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/struktura-zmist-ta-procedura-doslidzhennya-za-metodikoyu-ecers-3-vidbuvsya-drugij-vebinar-iz-seriyi-yakisna-doshkilna-osvita-v-ukrayini> (дата звернення: 08.02.2021).
50. Тимохович С. Креативні підходи до створення розвивального середовища. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 12. С. 6–9.
51. Урбанская М. В. Образовательная среда как фактор формирования готовности ребенка к обучению в условиях дошкольного

- образования: дис... кандидата пед. наук.: 13.00.01. Санк-Петербург, 2010. 211 с.
52. Урунтаева Г. А. Детская практическая психология: учебник для пед. вузов. Москва: Академ проект, 2015. С. 256.
53. Шаховская Н. Образовательная среда дошкольного образовательного учреждения: условия повышения качества дошкольного образования *Управление дошкольным образовательным учреждением*. 2006. №2. С. 8– 10.
54. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию. Москва. : Смысл, 2001. 365 с.

ДОДАТОК А

Шановні педагоги, просимо взяти участь в анкетуванні, яке допоможе нам з'ясувати стан предметно-просторове середовища в групах дітей старшого дошкільного віку.

1. Як Ви розумієте значення поняття «предметно-просторове середовище»?

2. Які засобами навчання Ви вважаєте найефективнішими задля фізичного розвитку, охорони життя і зміцнення здоров'я вихованців? опишіть чому саме.

3. При створенні предметно-просторового середовища якими принципами Ви керуєтесь?

4. Які предметно-просторові середовища для організації самостійної діяльності дітей Ви використовуєте у своїй діяльності?

5. Під час створення освітнього середовища чи дотримуєтесь Ви вікових особливостей дитини, наведіть приклади.

6. Задля пізнавально-мовленнєвого розвитку дитини, які оснащення Ви використовуєте?

7. Що на Вашу думку сприяє соціально-особистісному розвитку дітей старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти?

8. Для правильної організації самостійної діяльності дітей необхідно створювати розвиваюче предметне середовище. Наведіть приклади.

9. Які осередки предметно-просторові середовища спрямовані на розвиток дитини у різних сферах дитячої життєдіяльності?

ДОДАТОК Б**Питання до бесіди з дітьми на тему «Чи подобається вам у групі»**

1. Чи подобається вам у групі?
2. Який куточок вам найбільш подобається?
3. Що вам не подобається у вашому улюбленому куточку?
4. Який куточок вам не подобається?
5. Щоб ви змінили у куточку що вам не подобається?

ДОДАТОК В

Лекція «Предметно-просторове середовища в старшій групі ЗДО»

План

1. Актуальність створення якісного предметно-просторового середовища для дітей старшої вікової групи.
2. Поняття та основні складники професійної компетентності педагогів ЗДО щодо створення якісного предметно-просторового середовища старшої групи.
3. Педагогічні умови створення якісного предметно-просторового середовища старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти.

Література:

1. Беляев Г. Ю. Педагогическая характеристика образовательной среды в различных типах образовательных учреждений. Москва: ИЦКПС, 2010. 288 с.
2. Веракса Н. С., Репіна Т. А. Соціальна психологія дошкільника : навчальний посібник.. Москва : Мозаїка. Синтез. 2016. 290 с.
3. Выготский Л. С. Собрание сочинений в 6 томах. Детская психология. Москва : Просвещение. 1984. Т. 4. С. 234 – 236.
4. Галяпіна М. Планування роботи з організації розвивального середовища на навчальний рік. *Вихователь-методист дошкільного навчального закладу*. 2009, №8. С.46 – 49.
5. Енциклопедія освіти. Академія педагогічних наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Загвязинський В. І., Ємельянова І. Н. Теория обучения и воспитания / В. І. Загвязинський,. Москва: Видавничий центр «Академія», 2016. 256 с.

У наш час спостерігається підвищений інтерес до оновлення предметно-просторового середовища в закладах дошкільної освіти, неодмінною умовою якого є опора на особистісно зорієнтовану модель взаємодії між учасниками освітнього процесу.

Створення в закладах дошкільної освіти повноцінного розвивального предметно-просторового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації дітей – провідний засіб реалізації завдань сучасного реформування освіти. Функція педагога полягає в тому, щоб, використовуючи предметне просторове середовище і його засоби, допомогти дитині знайти в собі і розвинути те, що притаманне дитині.

Проблема дослідження освітнього середовища визначається вітчизняними і зарубіжними вченими як одна з найважливіших. Аналіз педагогічної, психологічної літератури, педагогічної практики свідчить про інтерес учених і практиків до питання формування освітньо-розвивального середовища, що пов'язане з гуманізацією середовища (І. Песталоцці, Я. Корчак, В. Сухомлинський), інтеграцією впливу соціального середовища на розвиток особистості (Л. Буєва, С. Моложавий, С. Шацький), організацією цілісного виховного процесу в розвивальному середовищі (М. Монтесорі, Р. Штайнер, Р. Фахрутдінова); створенням комфортного середовища освітнього закладу (О. Воробйова, Т. Лошакова). У концепції В. Петровського розкрито науково обґрунтовані принципи формування предметно-розвивального середовища відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дошкільників.

У полі зору сучасних дослідників різні аспекти предметно-просторового середовища як наукової проблеми: діагностика ефективності освітнього середовища (С. Дерябо); педагогічна сутність феномену «освітнє середовище» (Т. Гуштіна); виховний потенціал середовища (К. Куракін, Н. Селеванова); середовищний підхід у вихованні (Ю. Мануйло, К. Приходченко); освітнє середовище в концепції розвивального навчання (В. Слободчиков); кріативне компетентнісно-розвивальне освітнє середовище

(Л. Шкерін); проектування освітнього середовища (В. Ясвін). Серед російських вчених, які займалися проблемою предметно-просторового середовища слід виокремити таких: О. Флерина, Г. Суровцева, В. Петровського, В. Кудрявцева та багато інших.

У психолого-педагогічній літературі термін «середовище» з'явився в 20-ті роки ХХ століття, коли достатньо часто використовувалися поняття «педагогіка середовища» (С. Шацький), «суспільне середовище дитини» (П. Блонський), «оточуюче середовище» (А. Макаренко). Вчені вважали, що об'єктом впливу педагога повинна бути не сама дитина, не її риси та якості, а умови (зовнішні та внутрішні), в яких вона перебуває. До зовнішніх умов учені відносили навколишнє середовище, оточення, міжособистісні відносини, діяльність, а до внутрішніх умов – емоційний стан дитини, її ставлення до самої себе, життєвий досвід, установки.

Загалом, середовищем називають сукупність явищ, процесів, що здійснюють вплив на досліджуваний об'єкт; комплекс умов, які оточують людину і взаємодіють із нею як з організмом і особистістю. Розрізняють зовнішнє і внутрішнє, освітнє, розвивальне, предметне і соціальне середовище, а також інші.

Більшість вчених, проаналізувавши підходи до організації освітнього процесу дітей дошкільного віку, стверджують, що актуальним підвищенням якості дошкільної освіти, є забезпечення її поступального інноваційного розвитку, особистісно-орієнтованого, диференційованого, індивідуального, діяльнісного, інтегрованого, ігрового, середовищного підходів до організації дитячої життєдіяльності у закладі дошкільної освіти.

На думку О. Кошіль, реалізація середовищного підходу у дошкільній освіті у поєднанні з діяльнісним, особистісно-орієнтованим, компетентнісним, технологічним забезпечить належні умови розвитку особистості. Адже, як наголошує Ю. Мануйлов, особистісний, індивідуальний та інші підходи втрачають свій вплив на особистість, якщо не враховується соціокультурний та природний контекст розвитку дитини.

Тобто, виникає потреба в сприятливому предметно-просторовому середовищі для реалізації потенціалу виховних підходів.

Узагальнюючи наукові підходи до тлумачення складного, багатомірного і суб'єктивного поняття «освітнє середовище», можемо констатувати, що більшість науковців під середовищем розуміють оточення, яке складається із сукупності природних, матеріальних, соціальних чинників, які прямо чи опосередковано впливають на особистість. Визначають його як процес діалектичної взаємодії соціального, предметно-просторового та психодідактичного компонентів, що утворюють систему умов і впливів, яка забезпечує оптимальні параметри освітньої діяльності певного освітнього суб'єкту в цільовому, змістовому, процесуальному, результативному, ресурсному аспектах.

У всіх гуманістичних теоріях та практиках дошкільного виховання як минулих часів, так як і сьогодення, проблема формування предметно-просторового середовища передбачала створення предметно-ігрового середовища. «Без відповідного середовища немає конструктивної діяльності дитини, – писала М. Монтесорі, – оточення дитини – це не просто поєднання предметів для ігор або якогось їх застосування, оточення мусить мати цілісну форму (образ) і орієнтуватись на цілісне сприймання дитини, а не на суму її можливостей». Дитині не потрібне дороге середовище. Навпаки, в ньому має бути «визначена (окреслена) незавершеність, але не безформність».

Марія Монтесорі однією із перших звернула увагу на проблему формування предметно-просторового середовища. При цьому, вважала вільну самостійну діяльність у створеному педагогом просторово-предметному середовищі найважливішою передумовою розкриття дитиною внутрішнього потенціалу. «Без відповідного середовища немає конструктивної діяльності дитини, – писала М. Монтесорі. – Оточення дитини – це не просто поєднання предметів для ігор або якогось їх застосування, оточення мусить мати цілісну форму (образ) і орієнтуватись на

цілісне сприймання дитини, а не на суму його можливостей.» Тому, на її думку, завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів саморозвитку й ознайомленні її з правилами користування ними.

2. Усі елементи предметно-просторового середовища зосереджені забезпечувати і стимулювати вільний вибір і зміну видів діяльності дитини, створювати актуальні для неї і доступні для її розвитку проблемні ситуації. Для цього вони повинні бути інформативними, експресивними, містити в собі пізнавальну та емоційну новизну.

Повноцінне середовище передбачає єдність соціальних і природних засобів забезпечення життєдіяльності дитини. До них належать архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок, посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання.

Сприятливе середовище повинно пробуджувати у дітей активність, давати їм можливість здійснювати різноманітні види діяльності. Разом з тим, воно ж повинно при необхідності гасити надзвичайну активність, давати можливість відпочити. Тому розвивальне середовище передбачає наявність місця для релаксації. Це може бути і «куточок усамітнення», і затишна кімната з м'якими меблями й іншими елементами, які сприяють відпочинку. Емоційний комфорт підтримується і за рахунок організації виставок дитячих робіт (малюнки, аплікація тощо). У виставці слід репрезентувати творчі роботи всіх дітей, незалежно від рівня виконання.

Важливим компонентом предметно-просторового середовища, сприятливим для виникнення та розвитку самостійної діяльності, є соціальне оточення, тобто наявність кола спілкування з дітьми та дорослими. Але, потрібно пам'ятати, що основним суб'єктом освітнього процесу є дитина.

В кінці ХХ ст. Було проведено дослідження, яке дало можливість виділити наступні функції предметно-просторового середовища. До них, зокрема, належать:

інформативна – предметно-просторове середовище допомагає виокремити найважливіші відомості про навколишній світ, призначення предметів та способи їх застосування та інше;

спонукальна – активізує та направляє спілкування, спонукає до діяльності та визначає її зміст;

розвиваюча – предметно-просторове середовище сприяє збагаченню всіх сфер особистості дитини (пізнавальної, емоційної, вольової і т. д.);

стимулююча – предметно-просторове середовище допомагає проявити активність дитини, в тому числі творчої, фізичної, пізнавальної та інші;

регулююча – середовище допомагає зосереджувати увагу дітей, стримувати активність дитини під час занять;

соціалізуюча – предметно-просторове середовище збагачує міжособистісне спілкування, сприяє актуалізації емпатійних форм поведінки (здатність до співпереживання та співчуття по відношенню до інших).

В. А. Петровський та Е. О. Смирнова у своїх роботах виокремлюють структурні одиниці предметно-просторового середовища:

– власний стиль: естетичне оформлення приміщення, що відповідає призначенню, використання елементів народного мистецтва, предметів, пов'язаних з домінуючим напрямком функціонування дошкільного закладу. Кожна дошкільна освітня установа намагається створити власний стиль інтересу груп, холів та інших приміщень;

– організація життєвого простору: наявність меблів, предметів побуту, гігієни, приміщень для прояву різнопланової активності. Дуже важливим критерієм в організації життєвого простору, що сприяє емоційному благополуччю дитини, є урахування пізнавальної діяльності вихованців, їхніх інтересів, статевої особливостей, національних традицій;

– іграшки, посібники, предмети, необхідні для організації різноманітних видів діяльності, задоволення інтересів та потреб дітей. Цей напрямок розглядається у взаємозв'язку з процесом організації різних видів діяльності дітей.

Г. О. Ковальов та Ю. Г. Панюкова виокремили принципи організації предметно-просторового середовища, які визначені як оптимальні:

принцип різноманітності та складності, що передбачає створення можливостей предметного та просторового вибору учасниками освітнього процесу;

принцип поєднання різних функціональних категорій, який розкриває наявність можливостей багатфункціонального використання елементів просторового середовища, створення цілісного простору;

принцип гнучкості й керованості середовища, який надає можливість для функціональних змін різних предметів залежно від умов освітнього процесу;

принцип організації середовища як носія відомостей, який пов'язаний з наданням додаткової актуальної інформації учасникам освітнього процесу, що підвищує їх можливості використання даного середовища;

принцип персоналізації середовища, який забезпечує суб'єктам освітнього процесу можливість задоволення потреби у персоналізованому просторі;

принцип автономності середовища, який забезпечує для всіх учасників освітнього процесу можливість життєдіяльності в найбільш сприятливому для них ритмі, відповідному віковим, статевим та іншим особливостям.

Предметно-просторова організація навчально-виховного середовища діє як потужний засіб психологічного впливу на вихованців дошкільного закладу. Який часто структурувався та коригувався, поєднуючи в собі культурно-історичні та ідеологічні цінності суспільства, щодо формування відповідних індивідуально-психологічних особливостей дитини, визначаючи характер та моделі її поведінкової реакцій у відповідь на зовнішні подразники.

3. Теоретичним підґрунтям у створенні предметно-просторового середовища є усвідомлення його соціально-культурного значення для дитини, що визначається суспільством, природним оточенням та специфікою

його призначення. При цьому, предметно-просторове середовище дошкільного навчального закладу розглядається як сукупність структурованих певним чином предметно-просторових властивостей і відносин, в яких відбувається життєдіяльність вихованця в усіх її проявах.

Функція педагога полягає в тому, щоб використовувати предметно-просторове середовище і його засоби, допомогти дитині знайти в собі і розвивати те, що притаманне їй, тому особлива увага в закладі дошкільної освіти повинна приділятися конструюванню і наповнюваності середовища, в якому відбувається навчання і саморозвиток творчої активності дитини.

Створення якісного предметно-просторового середовища та забезпечення відповідної позиції вихователя в організації діяльності дошкільників є провідним засобом реалізації завдань сучасного реформування освіти.

Предметно-просторове середовище, незалежно від специфіки закладу дошкільної освіти, повинно відповідати певним вимогам (за дослідженнями С. Новосолової), як-от:

системність;

врахування специфіки вікових етапів розвитку дитини, тобто специфіки як провідної діяльності (спілкування, предметної діяльності, гри), так і іншої, що виникає і розвивається до старшого дошкільного віку, тобто забезпечувати перехід дитини до наступного етапу розвитку, створення «зони найближчого розвитку»;

можливість взаємодії дітей між собою і з дорослими, що сприяє формуванню в них навичок колективної роботи;

можливість дитини жити у 3-вимірному предметному просторі, співмірному діям її рук («око – рука»), її зростанню в предметному світі дорослих.

Італійський педагог, учена та мислитель, Марія Монтесорі розробила такі вимоги до створення предметно-просторового середовища:

- 1) в груповій кімнаті повинно бути достатньо вільного простору для активної рухової діяльності дітей;
- 2) стіни групової кімнати також потрібно оформлювати;
- 3) підбір різноманітного дидактичного матеріалу (завжди яскравого, естетичного, доступного) повинен відповідати віковим та психологічним особливостям дітей;
- 4) у груповій кімнаті може стояти фортепіано (або інші музичні інструменти) і протягом дня звучати різна музика, в залежності від роду занять дітей (тиха, спокійна, бадьора, жвава, весела, повільна, швидка, голосна);
- 5) діти не повинні змішувати іграшками, які повинні знаходитися в ігровій зоні, та дидактичний матеріал, яким діти можуть вільно користуватись у розвивальних цілях під безпосереднім керівництвом вихователя (індивідуальні заняття) та самостійно (заняття за інтересами).

У старшій віковій групі в закладі дошкільної освіти відбувається інтенсивний розвиток інтелектуальної, морально-вольової та емоційної сфер особистості. Перехід в старшу групу пов'язаний зі зміною психологічної позиції дитини: вони вперше починають відчувати себе старшими серед інших дітей в дитячому садку. Дослідники вважають, що цей етап є дуже важливим, саме тому вихователь повинен допомогти дошкільнятам зрозуміти це нове положення.

Предметно-просторове середовище має організовуватися так, щоб кожна дитина мала можливість займатися улюбленою справою.

Основні складові при проектуванні предметно-просторового середовища в старшій віковій групі є:

- 1) простір, означає забезпечити сукупність умов, атмосферу, як найсприятливішу для прогресивного розвитку свідомості та поведінки дошкільника;
- 2) час;

3) предметне оточення, яке має бути динамічним та мобільним, щоб діти вчилися активно ним користуватися, а також забезпечити їм свободу дій.

Проектування предметно-просторового середовища з використанням таких складових дозволяє урізноманітнити особливості життєдіяльності дитини в дошкільному навчальному закладі. Успішність впливу предметно-просторового середовища на дітей старшого дошкільного віку обумовлена її активністю в цьому середовищі. Вся організація педагогічного процесу передбачає свободу пересування дитини та створення у дітей почуття емоційного комфорту і психологічної захищеності.

Розміщення обладнання по секторам дозволяє дітям об'єднатися підгрупами за спільними інтересами (конструювання, малювання, ручна праця, театральна-ігрова діяльність, експериментування). Обов'язковими в обладнанні є матеріали, які активізують пізнавальну діяльність, розвиваючі ігри, технічні пристрої та іграшки тощо. Також, слід використовувати матеріали, які спонукають дітей до освоєння грамоти.

Педагогічні умови створення предметно-просторового середовища повинні бути:

1. Змістовно-насиченими – різноманітність матеріалів, обладнання, інвентарю в групі; повинні відповідати віковим особливостям та змісту програми;

2. Поліфункціональними – можливість різноманітного використання різних складових предметного середовища (дитячі меблі, мати, м'які модулі, ширми тощо); наявність не володіють жорстко закріпленим способом вживання поліфункціональних предметів (в т. ч. природні матеріали, предмети-заступники);

3. Трансформованими – можливість змін середовища в залежності: від освітньої ситуації, від мінливих інтересів дітей, від можливостей дітей;

4. Варіативними – наявність різних просторів, періодична змінюваність ігрового матеріалу, різноманітність матеріалів та іграшок для забезпечення вільного вибору дітьми, поява нових предметів;

5. Доступними – доступність для вихованців всіх приміщень, де здійснюється освітня діяльність, вільний доступ до ігор, іграшок, посібників, що забезпечує всі види дитячої активності; справність та збереження матеріалів і устаткування;

6. Безпечними – відповідність всіх її елементів щодо забезпечення надійності та безпеки, значить на іграшки повинні бути сертифікати та декларації відповідності.

Німецькі педагоги (Х. Ерлер, Л. Ерлер; кінець 1970-х років) у своїй концепції зазначали, що просторові структури приміщення повинні обов'язково мати своє функціональне значення. В центрі кімнати (групи) має бути місце для вільного спілкування та ігор; також – піднесення типу театральної сцени, де діти зможуть активно проводити час. Також, тут розташовуються іграшки: ляльки, будиночки з меблями, машини, книги та інше. Вчені стверджують, що піднесення дає можливість дитині по іншому сприймати простір, спілкуватися з дорослими, перебуваючи в положенні над ними.

Предметно-просторове середовище має обов'язково відповідати віковим особливостям дітей. Як стверджує З. Береснева, предметно-просторове середовище визначається взаємозв'язком таких компонентів:

1) результат діяльності фахівці – проектувальників, художників, конструкторів, майстрів-оздоблювачів (твори мистецтва, меблі, інструменти, предмети, вироби прикладного мистецтва, іграшки);

2) підсумок роботи персоналу дошкільного закладу і батьків з організації та оформлення життєдіяльності дитини (облаштування зон, виставок, виготовлення посібників та іграшок-саморобок, декоративне оформлення кімнат до свят тощо);

3) участь вихованців в оформленні кімнат до свят тощо.

Під час створення предметно просторового середовища в старших вікових групах закладів дошкільної освіти доцільно, також враховувати такі психологічні аспекти [10]:

7) факторами формування предметно-просторового середовища виступають компоненти життєвого простору особистості як специфічно фізичного оточення, соціокультурних обставин, що визначають загальний ритм життєдіяльності;

8) предметно-просторове середовище повинно забезпечувати діалогічний зв'язок усіх контактів дитини;

9) обов'язковим є створення простору повного вираження індивідуальних можливостей дошкільників старшої вікової групи.

Предметно-просторове середовище має організовуватися так, щоб кожна дитина мала можливість займатися улюбленою справою.

ДОДАТОК В1

Лекція «Організація предметно-просторового середовища в старшій віковій групі закладу дошкільної освіти».

План

3. Компоненти розвивального середовища в ЗДО.
4. Принципи організації предметно-просторового середовища закладу дошкільної освіти.

Література:

1. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу. Частина 1: Концепції, проектування, технології, створення. Запоріжжя: ЛПІС, 2009. 320 с.
2. Лаврентьева І. Розвивальне предметно-ігрове середовище. Палітра педагога. 2001. №4. С. 11–13.
3. Пуларгіна О. П. Особливості побудови предметно-розвиваючого середовища в старшій групі. *Довідник старшого вихователя дошкільного закладу*. 2011. № 7. С. 30– 60.
4. Смолюк С., Сотник М. Розвивальне середовище закладу дошкільної освіти. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір»*: за ред. А. В. Лякішевої. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. С. 241–44.
5. Тимохович С. Креативні підходи до створення розвивального середовища. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 12. С. 6–9.

1. *Предметно-розвивальне середовище* – це сукупність умов, які забезпечують різнобічний розвиток дітей; це система матеріальних об'єктів їхньої діяльності; це комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі.

Одна з основних умов створення розвивального довкілля для дітей дошкільного віку у нашому дошкільному заклад діє опора на особистісно-орієнтовану модель взаємодії між педагогом і дітьми.

Розвивальне предметне середовище дитинства – це система умов, що забезпечують всю повноту розвитку дитячої діяльності й особистості дитини, його повноцінний фізичний, естетичне, пізнавальне і соціальний розвиток.

Компоненти розвивального предметного середовища:

- природне середовище (кутки природи і ділянка ЗДО);
- культурні ландшафти (сад);
- фізкультурно-ігрові та оздоровчі споруди;
- предметно-ігрове середовище;
- дитяча бібліотека;
- ігротека та відеотека;
- дизайн-студія;
- музично-театральна середовище;
- предметно-розвиваюче середовище занять;
- комп'ютерно-ігровий комплекс;
- центри – новий елемент розвивального предметного середовища (центр краєзнавства, ігри і іграшок та ін.);
- етнографічні та природні музеї;
- екологічна стежка на території ЗДО та ін.

Базові компоненти складають основу створення варіативних проєктів розвиваючого середовища. У кожен проєкт можуть бути включені всі компоненти або виділена частина з них.

Організація предметно-розвивального середовища для дітей дошкільного віку має свою специфіку, зумовлену насамперед особливостями психології та фізіології дітей, тому підпорядковується низці принципів.

Неодмінною умовою формування предметно-розвивального середовища в дошкільних закладах є опора на особистісно-зорієнтовану модель взаємодії між учасниками освітнього процесу. Це знаходить себе в

принципах формування розвивального середовища, представлених у концепції В.Петровського, Л. Кларіної, Л.Смивіної, Л.Стрелкової (1993). Так, у концепції В.Петровського розкрито і науково обґрунтовано принципи формування предметно-розвивального середовища, відповідно до особистісно-зорієнтованої моделі освіти дошкільників.

Принцип дистанції, позиції при взаємодії регулює відносини між дорослим і дитиною в освітньому процесі. Комфортне спілкування можливо, на думку авторів, за наявності в групових приміщеннях різновеликих меблів. У зв'язку із цим планування приміщень має бути таким, щоб кожний міг знайти зручне, комфортне, із психологічної точки зору, місце для занять та індивідуальної діяльності.

Принцип активності передбачає реалізацію потреби кожної дитини й дорослого, з одного боку, у побудові свого власного предметного оточення, а з іншого – своєї особистості і здорового тіла. Для цього необхідно по-новому поглянути на планування приміщень, підійти більш розумно до використання їхнього розвивального потенціалу, як-от: формування «стіни творчості» для малювання; майстерень із наборами простих інструментів для залучення дітей до «дорослих» видів діяльності; використання звукового і кольорового дизайну під час оформлення приміщень. Предметно-розвивальне середовище повинне стимулювати дитячу діяльність. Розвивати такі якості як: самостійність і ініціативність. З цією метою в центри вводяться схеми роботи з тим чи іншим матеріалом, позначаються правила роботи в центрах, пропонуються ігри і завдання різних рівнів складності.

Принцип стабільності – динамічності. «У процесі проектування розвивального середовища необхідно враховувати той факт, що визначити його життєве середовище неможливо. Дитина не «перебуває» в середовищі, а долає його, «переростає» його, постійно змінюється, стає іншою кожної наступної хвилини. А отже, змінюється для неї і все довкілля» І все ж таки, щоб дитина відчувала себе комфортно, необхідно надати їй можливість самій

змінювати і створювати навколишнє середовище, відповідно до своїх смаків і настрою.

Принцип комплексції і гнучкого зонування передбачає надання можливості дітям займатися відповідно до своїх бажань і потреб одночасно різними видами діяльності, не заважаючи одне одному: фізкультурою, музикою, малюванням, конструюванням, математичними іграми тощо. Керуючись названим принципом, у дитячому садку мають бути створені функціональні приміщення для занять фізкультурою, музичною, театральною діяльністю, експериментуванням; творчі лабораторії, майстерні, “кабінети” з книгами, іграми, слайдами тощо. Трансформація приміщень може бути забезпечена завдяки використанню легких розсувних перегородок і ширм.

Під час проектування розвивального середовища слід передбачити формування багатофункціональних лабораторій, міні-центрів «Зміни себе» з набором різних дзеркал, одягу, перук, масок, гриму тощо. Це дозволить дитині переживати різні емоційні стани, вчитися управляти своїми відчуттями, розуміти психологічні стани однолітків і дорослих.

Принцип емоціогенності середовища, індивідуальної комфортності й емоційного благополуччя кожної дитини. Реалізація цього принципу передбачає організацію середовища так, щоб вона спонукала дітей до взаємодії з її різними елементами, підвищуючи тим самим функціональну активність дитини. Середовище оточення має так самомістити стимули, що сприяють знайомству дітей із засобами і способами пізнання предметного світу, соціальних відносин, образу «Я».

Принцип поєднання звичних і неординарних елементів в естетичній організації середовища передбачає такий підхід до оформлення інтер'єру приміщень, при якому використовувалися б як репродукції класичних творів, так і твори, що спонукають дітей до роздуму, фантазування. Доцільно оформити кімнату «Чарівні фарби» з оптичним змішанням кольорового освітлення при зміні світлофільтрів. Такий калейдоскоп дозволяє створювати динаміку кольорового сприймання предметно-розвивального середовища,

його змін відповідно до програми розвитку відчуття кольору, культури кольоросприйняття навколишнього (див. методику В.Ф. Базарного).

У сучасних ЗДО широку практику використання має оформлення інтер'єру приміщень за допомогою природних матеріалів. Це вносить значне пожвавлення до стандартного планування приміщень, створює особливий, неповторний середовищний імідж дитячого садочка.

Принцип відкритості – закритості передбачає функціонування середовища як відкритої системи, здатної до зміни, корегування і, найголовніше, до розвитку. Інакше кажучи, така система має бути не тільки розвивальною, але й розвиватися. Принцип відкритості – закритості представлено в декількох спектрах:

– по-перше, відкритість природі. Це передбачає включення у внутрішнє середовище будівлі оранжереї, зимового саду, відкритої веранди, формування “зелених кімнат” тощо;

– другий аспект принципу відкритості – закритості – це відкритість культурі в її прогресивних проявах. Елементи культури – живопис, література, музика – мають носити не оформлювальний характер, а бути частиною інтер'єру. Крім цього, організація середовища має ґрунтуватися і на регіональних особливостях культури;

– третій аспект – це відкритість суспільству, зокрема сім'ям вихованців. Батьки повинні бути включені в освітній простір дошкільного навчального закладу як повноправні учасники.

– четвертий аспект – це відкритість свого «Я», власного внутрішнього світу. Середовище організовується так, щоб сприяти формуванню й розвитку образу «Я»;

Принцип урахування статевих і вікових відмінностей дітей.

Побудова середовища з урахуванням статевих відмінностей мислиться як надання можливості хлопчикам і дівчаткам проявляти свої схильності і здібності відповідно до прийнятих у суспільстві еталонів мужності і жіночності.

Предметно-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу як компонент освітнього простору має в розпорядженні ресурси для організації самопізнавальної діяльності дитини і значного її збагачення.

Основними вимогами до обладнання ігрових куточків (центрів, зон) у групах є:

- усі іграшки, матеріали, атрибути, предмети-замінники об'єднуються за функціональними ознаками відповідно до різних видів предметно-ігрової діяльності дітей (сюжетно-відображувальної, будівельної, рухової тощо);

- більшість дидактичних матеріалів, іграшок та картинок є поліфункціональними, тобто використовуватися по-різному, залежно від мети діяльності;

- усі іграшки, незалежно від їхньої класифікаційної приналежності, групуються так, щоб вони відповідали за розмірами одна одній, зростові дітей і стаціонарному предметному оточенню, в якому малята зазвичай граються;

- розвивальне середовище містить як відомі дитині компоненти, так і нові, незнайомі, які забезпечують її пізнавальний розвиток. Поповнюючи обладнання в куточку, вихователі дотримуються принципу поступового ускладнення, тобто вносять в групу нові іграшки та ігри згідно з вимогами програми та тими знаннями, яких діти набувають на заняттях. Кожну нову іграшку обов'язково обіграють, робити дітям сюрприз;

- рівень інформативності середовища досягається урізноманітненням тематики (від приготування їжі для ляльки до її лікування тощо);

- предметно-розвивальне, ігрове середовище у всіх вікових групах є динамічним і мобільним для того, щоб діти вчилися активно ним користуватися, а також щоб забезпечувати їм свободу дій. Усе обладнання постійно поновлюється, видозмінюється і легко переноситься з одного центру в інший.

ДОДАТОК В2**Семінар-практикум «Якісне предметно-просторове середовища»****План**

1. Привітання учасників семінару-практикуму
2. Командна гра «Що ви знаєте про предметно-просторове середовище»
3. Предметно-просторове розвивальне середовище в групі.
4. Підведення підсумків семінару

Хід семінару - практикуму

Педагоги об'єднуються в підгрупи.

1. Привітання учасників семінару-практикуму.
2. Командна гра «Що ви знаєте про якісне предметно-просторове середовище старшої дошкільної групи в ЗДО?»

Мета: Оцінити та закріпити знання педагогів про предметно-просторове середовище старшої дошкільної групи в ЗДО.

1 завдання «Розминка»

Командам роздаються надруковані ключові слова щодо теми семінару їх потрібно по черзі зачитати, щоб всі почули. Потім від команди обирається по одному чоловіку, який на мольберті буде записувати названі командою слова, словосполучення. Кожній команді потрібно називати слова по черзі. Слова не повторювати. Перемагає команда, яка назве останнє слово. Слова записуються на дошці.

Варіанти ключових слів: (осередки, види осередків, функція та інші).

2 завдання

Командам роздаються листочки з завданнями.

Потрібно вписати слова за змістом, яких не вистачає в тексті. Мова піде про особливості предметно-просторового середовища.

Завдання:

У старшому дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток сфер особистості. Перехід в старшу групу пов'язаний зі зміною психологічної

позиції дітей: вони вперше починають відчувати себе серед інших дітей у дитячому садку. Вихователь допомагає дошкільнятам зрозуміти це нове положення.

Предметно-просторове середовища організовується так, щоб кожна дитина мала можливість займатися справою. Розміщення обладнання по осередках дозволяє дітям об'єднатися підгрупами за загальним інтересам (*конструювання, малювання, ручна праця, театральна-ігрова діяльність; експериментування*). Обов'язковими в обладнанні є матеріали, розвивальні ігри, технічні пристрої та іграшки і т. д. Широко використовуються матеріали, які спонукають дітей до засвоєння грамоти.

Відповідь. У старшому дошкільному віці відбувається інтенсивний розвиток інтелектуальної, морально-вольової та емоційної сфер особистості. Перехід в старшу групу пов'язаний зі зміною психологічної позиції дітей: вони вперше починають відчувати себе старшими серед інших дітей у дитячому садку. Вихователь допомагає дошкільнятам зрозуміти це нове положення.

*Предметно-просторове середовища організовується так, щоб кожна дитина мала можливість займатися улюбленою справою. Розміщення обладнання по осередках дозволяє дітям об'єднатися підгрупами за загальним інтересам (*конструювання, малювання, ручна праця, театральна-ігрова діяльність; експериментування*). Обов'язковими в обладнанні є матеріали, що активізують пізнавальну діяльність: розвиваючі ігри, технічні пристрої та іграшки і т. д. Широко використовуються матеріали, які спонукають дітей до засвоєння грамоти.*

При проектуванні предметно-просторового середовища в групі необхідно виділяти такі основні складові:

Таке проектування осередків, на відміну від перерахування змісту предметної складової середовища, показує її вплив на розвиток дитини. Проектування середовища з використанням таких складових, дає змогу представити всі особливості життєдіяльності дитини в середовищі.

Успішність впливу розвивального середовища на дитину обумовлена його активністю в цьому середовищі. Вся організація педагогічного процесу передбачає свободу пересування дитини. У середовищі необхідно виділити такі зони для різного роду видів активності:

1 -

2 -

3 -

Відповідь. При проектуванні предметно-розвивального середовища в групі необхідно виділяти такі основні складові:

- простір;

- час;

- предметне оточення.

Таке проектування середовища, на відміну від перерахування змісту предметної складової середовища, показує її вплив на розвиток дитини. Проектування середовища з використанням таких складових, дає змогу представити всі особливості життєдіяльності дитини в середовищі. Успішність впливу розвивального середовища на дитину обумовлена його активністю в цьому середовищі. Вся організація педагогічного процесу передбачає свободу пересування дитини. У середовищі необхідно виділити такі зони для різного роду видів активності:

1 - робоча

2 - активна

3 - спокійна

Головним завданням виховання дошкільників є створення у дітей почуття емоційного комфорту і психологічної захищеності.

Підведення підсумків.

ДОДАТОК Д

Тренінг «Якісне предметно-просторове середовище старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти».

Робота розпочалась з проведення вправи «Тлумачний словник».

Мета: розширити знання про основні поняття, які використовують вихователі, створюючи предметно-просторове середовище старшої вікової групи закладу та, організовуючи діяльність дітей в ньому.

Хід вправи:

Педагоги були об'єднані у групи, це дозволе почути різні думки про предметно-просторове середовище в закладі дошкільної освіти. Під час виконання завдання, учасники груп обговорили основні поняття, уточнили відтінки в їх тлумаченні.

Наступне завдання для педагогів проводилося за «круглим столом» на тему «Основні вимоги до обладнання якісного предметно-просторового середовища для дітей старшого дошкільного віку в ЗДО».

Метою цього завдання було закріпити знання про обладнання предметно-просторового середовища старшої дошкільної групи.

Педагогам потрібно створити таблицю в якій відобразити всі вимоги до обладнання якісного предметно-просторового середовища для дітей старшого дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Одне із завдань тренінгу для педагогів було намалювати площинне зображення осередків, їх розміщення в груповій кімнаті для дітей старшого дошкільного віку.

Щоб перевірити та удосконалити засвоєння отриманих теоретичних знань та сформованих практичних умінь, ми об'єднали педагогів у пари, кожній парі ми дали завдання розробити пам'ятку для вихователів на тему «Якісне предметно-просторове середовище в старшій віковій групі в ЗДО». При цьому в ній мали знайти місце способи залучення дітей і батьків до покращення осередків у групових кімнатах.

ДОДАТОК Е

Перспективний план роботи з вихователями

етап роботи	Дата проведення	День і час проведення	Форма організації роботи з вихователями її тема та мета
теоретичний етап	06.04.21	Вівторок II половина дня	Лекція. «Предметно-просторове середовище в старшій групі ЗДО»
	12.04.21	Середа II половина дня	Лекція. «Організація предметно-просторового середовища старшої вікової групи закладу дошкільної освіти»
	19.04.21	Середа II половина дня	Семінар-практикум «Якісне предметно-просторове середовище »
практичний етап	07.05.21	П'ятниця II половина дня	Тренінг «Якісне предметно-просторове середовище старшої вікової групи в закладі дошкільної освіти»
підсумковий етап	17.10.21	Середа II половина дня	Конкурс «Кращий груповий осередок»